

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL
SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΡΩΣΟΟΥΚΡΑΝΙΚΗΣ ΣΥΡΡΑΞΗΣ

« Πώς φτάσαμε στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 »

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

Άννα Καρατζιά

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΤΡΥΦΩΝΑΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ : ΚΗΠΑΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

ΛΥΤΡΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Αθήνα, 2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΣΣΔ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ «ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ» (1991-2004).....	5
2.1. Οι σχέσεις Ρωσίας - Δύσης πριν την επανάσταση.....	5
2.2. Οι σχέσεις της Ρωσίας - Ουκρανίας πριν την επανάσταση.....	6
2.3. Η Περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και οι σχέσεις με την Ευρώπη.....	8
2.4. Η πολιτική κατάσταση στην Ουκρανία από την μετά-σοβιετική περίοδο ως την πορτοκαλί επανάσταση.....	8
2.5. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ουκρανία από την μετά-σοβιετική περίοδο ως την πορτοκαλί επανάσταση (1991-2004).....	10
2.6. Η Πορτοκαλί Επανάσταση.....	12
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΓΙΟΥΝΣΕΝΚΟ ΩΣ ΤΗΝ « ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΙΝΤΑΝ»(2005-2014).....	15
3.1. Η πολιτική κατάσταση που οδήγησε στην κρίση στο Κίεβο.....	15
3.2. Μια αξιολόγηση της « Επανάστασης του Euromaidan ».....	20
3.3. Η προσάρτηση της Κριμαίας και οι επιχειρήσεις στο Ντονμπάς.....	21
3.4. Οι συμφωνίες Μινσκ Ι και ΙΙ.....	23
3.5. Οι συνέπειες της κρίσης (2014).....	26
3.6. Ο ρόλος της Δύσης και του ΝΑΤΟ.....	27
3.7. Ο ρόλος της Ρωσίας.....	28
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2022.....	30
4.1. Το Χρονικό του Πολέμου.....	30
4.2. Οι αιτίες του Πολέμου.....	31
4.4. Ο Υβριδικός πόλεμος Ρωσίας Ουκρανίας.....	34
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	35
Βιβλιογραφία.....	36
Ελληνόγλωσση.....	36
Ξενόγλωσση.....	37
Διαδίκτυο.....	40

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει τα γεγονότα από το 1991 - όπου η Ουκρανία μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της ΕΣΣΔ αναγνωρίζεται μετά από δημοψήφισμα από τον Boris Yeltsin, ως ανεξάρτητο κράτος- έως το 2014 όπου συντελείται η κρίση στην Κριμαία, και το 2022 όπου θα επανεμφανιστεί με πόλεμο μεταξύ των δύο χωρών. Συγκεκριμένα, στην εργασία περιγράφονται αρχικά οι σχέσεις της Ρωσίας με την Δύση μετά το 1991, οι οποίες πλαισιώνονται από μια σειρά συμφωνιών που έχουν σκοπό την οικοδόμηση της ειρήνης και της δημοκρατίας, οι οποίες όμως διαταράσσονται με την επέμβαση της Ρωσίας στην Γεωργία το 2008. Στην συνέχεια αναλύουμε τις σχέσεις της Ρωσίας με την Ουκρανία μετά την σοβιετική περίοδο, οι οποίες βρίσκονται σε ένταση λόγω του πυρηνικού οπλοστασίου, εξαιτίας του οποίου υπογράφεται η συμφωνία της Βουδαπέστης με σκοπό την προσχώρηση της Ουκρανίας στην συνθήκη μη διασποράς όπλων. Επιπροσθέτως, οι σχέσεις των δύο χωρών διαταράσσονται εξαιτίας του διαχωρισμού του πρώην Σοβιετικού Στόλου της Μαύρης Θάλασσας, του ελλιμενισμού στην Σεβαστούπολη αλλά και εξαιτίας του καθεστώτος της Κριμαίας. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια υπογράφεται το σύμφωνο Φιλίας Συνεργασίας και Σύμπραξης. Αρχικά η εργασία μελετά τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν από το 1991 ως την Πορτοκαλί Επανάσταση το 2005, όπου σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα η Ουκρανία ήταν ένα ανίσχυρο κράτος με συχνές εκλογικές αναμετρήσεις, συχνές συνταγματικές αλλαγές χωρίς δυνατούς θεσμούς και εθνική ταυτότητα, που την οδήγησαν σε μια δυσλειτουργική ισορροπία ανάμεσα σε ένα ισχυρό προεδρικό σύστημα και μια προεδρία ισχυρών ολιγαρχών. Η αποτυχία της Ρωσίας από την άλλη να συνεργαστεί με τις ουκρανικές κυβερνήσεις, οδήγησαν την Ουκρανία σε έναν δρόμο με δύο προσανατολισμούς. Ο ένας προς την Ρωσία και ο άλλος προς την Ευρώπη. Μέσα σε αυτό το χρονικό πλαίσιο οι εναλλαγές των γεγονότων, των κυβερνήσεων και των εκλογικών αναμετρήσεων, καταλήγουν στην αναμέτρηση του Γιανούκοβιτς και Γιουσένκο η οποία αποτέλεσε την αφορμή για το ξέσπασμα της Πορτοκαλί Επανάστασης, η οποία στην ουσία προωθούσε την ιδέα της πάταξης της διαφθοράς και του εκδημοκρατισμού της Ουκρανίας, παρά τις απόψεις που ήθελαν να υποκινείται από πολιτικές σκοπιμότητες. Μετά το 2005 ακολουθούν νέες εκλογικές αναμετρήσεις και πολιτικά γεγονότα με σημαντικότερο την πρωθυπουργία του ρωσόφιλου Γιανούκοβιτς το 2006 ο οποίος, λόγω της διαφθοράς και του υπέρμετρου πλουτισμού του, εμπόδισε την οικονομική ανάπτυξη στην Ουκρανία. Μετά το 2012 η άρνηση του Γιανούκοβιτς να υπογράψει την ένταξη της Ουκρανίας στην Ε.Ε. αποτελεί την αρχή της Επανάστασης του Μάινταν. Στις 21 Φεβρουαρίου το 2014, σε μια προσπάθεια λύσης της κρίσης, θα υπογραφεί συμφωνία που επαναφέρει το σύνταγμα του 2004, ανακηρύσσει νέες εκλογές και επιβάλλει την παύση βίας. Στις εκλογές κερδίζει ο Ποροσένκο, κατά του οποίου την θητεία πραγματοποιούνται η προσάρτηση της Κριμαίας και οι Ρωσικές πολεμικές επιχειρήσεις στο Ντονμπάς όπου, κατά την προσπάθεια των τερματισμών τους υπογράφονται οι ειρηνευτικές συμφωνίες, του Μίνσκ Ι και ΙΙ, που είχαν αποτέλεσμα την ανταλλαγή κρατουμένων και την προσωρινή παύση των συγκρούσεων. Τέλος, φτάνουμε στον πόλεμο Ρωσίας Ουκρανίας το 2022 όπου ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν ανακοινώνει ότι η Ρωσία αναγνωρίζει την ανεξαρτησία των Ντόνετσκ και Λουγκάνσκ και, τρεις ημέρες αργότερα ξεκινάει στρατιωτική επίθεση στην Ουκρανία. Ένας

πόλεμος με τραγικές ανθρωπιστικές συνέπειες αλλά και οικονομικές και για τις δύο μεριές αλλά και παγκοσμίως. Τέλος, στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας γίνεται προσπάθεια ανάλυσης των αιτιών που προκάλεσαν τις κρίσεις μεταξύ των δύο χωρών.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Ρώσο-Ουκρανικός πόλεμος αποτελεί αναμφισβήτητη στην σύγχρονη παγκόσμια πολιτική συζήτηση ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα γεγονότα, με βαθιά ριζωμένη γένεση και πολύπλευρη προτεραιότητα. Για να μπορέσουμε να μελετήσουμε επομένως το ιστορικό και χρονικό πλαίσιο της συνεχόμενης αυτής σύγκρουσης θα πρέπει να κάνουμε, αρχικά, μια ιστορική αναδρομή σχετικά με την δημιουργία των κρατών αυτών.

Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) υπήρξε το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος του κόσμου, βρισκόταν στην ανατολική και βόρεια Ευρώπη, τη βόρεια και κεντρική Ασία και είχε πρωτεύουσα την Μόσχα. Ιδρύθηκε το 1922 αφού πρωτίστως, κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση το 1917 οι Μπολσεβίκοι με αρχηγό τον Βλαντίμιρ Λένιν, ανέτρεψαν την προσωρινή κυβέρνηση που είχε διαδεχτεί τον Τσάρο Νικόλαο Β'. Μετά τον εμφύλιο (1917-1923) που ακολούθησε την επανάσταση, δημιουργήθηκαν οι πρώτες Σοβιετικές Δημοκρατίες. Η Ρωσική Σ.Ο.Σ.Δ., η οποία ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1917, η Ουκρανική Σ.Σ.Δ., που ιδρύθηκε στις 10 Μαρτίου 1919, η Λευκορωσική, η Γεωργιανή, η Αρμενική και η Αζερική.

Στην συνέχεια, όπως αναφέρεται στο άρθρο 6 του Συντάγματος της ΕΣΣΔ του 1977, με καθοδηγητή το Κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, δημιουργείται η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) η οποία διαρκεί ως το 1991. Την ΕΣΣΔ διαδέχεται η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, ένας περιφερειακός διεθνής οργανισμός ο οποίος στοχεύει στην συνεργασία μεταξύ των χωρών για την ειρήνη, την δημοκρατία, την οικονομία, την ασφάλεια και αποτελείται από τις περισσότερες πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες εκτός από τις τρεις Βαλτικές χώρες (Εσθονία, Λιθουανία, Λετονία), την Ουκρανία και το Τουρκμενιστάν (οι οποίες παρότι υπέγραψαν την συμφωνία ίδρυσης δεν συμμετείχαν στην συνέχεια), καθώς και την Γεωργία, η οποία αποχώρησε από τον οργανισμό μετά τον Ρώσο - Γεωργιανό πόλεμο του 2008. (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, 2024).

Είναι επίσης σημαντικό στην σύντομη αυτή αναδρομή, να αναφέρουμε ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, η ήττα του ναζισμού και η παρακμή των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων συντέλεσαν σε μια νέα διεθνή τάξη, με τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση να προβάλλουν ως οι κυρίαρχες δυνάμεις στον πλανήτη. Συγκεκριμένα, υπήρξε η άγραφη αλλά σαφής κυριαρχία της ΕΣΣΔ στην Ανατολική Ευρώπη και των ΗΠΑ στη Δυτική. Η περίοδος αυτή σηματοδεύτηκε από έναν ανταγωνισμό των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ-ΕΣΣΔ όπου ονομάστηκε Ψυχρός Πόλεμος και έληξε με την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος της Σοβιετικής Ένωσης, το 1991. (Δελερής, 2012).

Μετά τη διάσπαση της Σοβιετικής ένωσης, η Ουκρανία ανεξαρτητοποιείται και γίνεται ξεχωριστή δημοκρατική χώρα, γεγονός που σηματοδοτεί την έναρξη του «Ρώσο-Ουκρανικού πολέμου», ο οποίος συντελείται μέσα σε μια διαρκή σύγκρουση συμφερόντων της Ρωσίας με τις Η.Π.Α. και την Ε.Ε. για έλεγχο της περιοχής, επιφέροντας - εκτός από τις τραγικές

συνέπειες του πολέμου, όπως ο θάνατος πολιτών και στρατιωτών, η μετανάστευση και η πείνα, - μια παγκόσμια οικονομική, ενεργειακή και επισιτιστική κρίση.

Η Ουκρανία στην ουσία είναι ένα τεχνητό κράτος, που αποτελείται από εδάφη και πληθυσμούς παλαιότερων τμημάτων της Ρωσικής και της Αυστρο-Ουγγρικής Αυτοκρατορίας. Μετά από αρκετές δεκαετίες ύπαρξης του ουκρανικού έθνους, είτε ως τμήμα της Σοβιετικής Ένωσης, είτε ως ανεξάρτητο κράτος μετά το 1991, υπάρχει πλέον η ιδέα της εθνικής ταυτότητας για το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού. (Ντόκος, 2014).

Στην εργασία αυτή θα μελετήσουμε το ιστορικό και χρονικό πλαίσιο του «Ρώσο-Ουκρανικού πολέμου» ο οποίος ξέσπασε τον Φεβρουάριο του 2022. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο θα μελετήσουμε την περίοδο από τη διάλυση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών το 1991 έως την «Πορτοκαλί επανάσταση» το 2004, καθώς επίσης τις σχέσεις της Ρωσίας με την Δύση και την Ουκρανία, αλλά και τα πολιτικά γεγονότα που μεσολάβησαν. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μελετήσουμε τα γεγονότα από την εκλογή του Γιουσένκο το 2005 ως το τέλος της Επανάστασης του Euromaidan το 2014, τα πολιτικά γεγονότα που οδήγησαν στην κρίση στο Κίεβο, την προσάρτηση της Κριμαίας και τις ρωσικές επιχειρήσεις στο Ντονμπάς, καθώς και τις σημαντικές συμφωνίες Μινσκ Ι και Μινσκ ΙΙ. Και τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την επανεμφάνιση της κρίσης με τον πόλεμο που ξέσπασε μεταξύ των χωρών τον Φεβρουάριο του 2022, τις αιτίες και τις συνέπειές του.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΣΣΔ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ «ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ» (1991-2004)

2.1. Οι σχέσεις Ρωσίας - Δύσης πριν την επανάσταση.

Μετά την λήξη του «Ψυχρού Πολέμου» και τη διάλυση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών το 1991, η Ρωσία, ήταν το διάδοχο κράτος (successor state) της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία έκανε διάφορες κινήσεις συνεργασίας με το NATO.

Συγκεκριμένα στις 20 Δεκεμβρίου 1991 εγκαθιδρύθηκε το Συμβούλιο Βορειοατλαντικής Συνεργασίας (North Atlantic Cooperation Council - NACC) ως ένα φόρουμ διαλόγου και συνεργασίας του NATO με τις πρώην χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Το 1994 η Ρωσία ήταν η πρώτη χώρα η οποία συμμετείχε στο πρόγραμμα του NATO, «Συνεργασία για την Ειρήνη» (Partnership for Peace).

Στις 27 Μαΐου 1997 οι ηγέτες του NATO και ο Πρόεδρος της Ρωσίας Boris Yeltsin, υπογράφουν την Ιδρυτική Πράξη NATO - Ρωσίας (NATO – Russia Founding Act) εκφράζοντας την κοινή τους θέση ότι επιθυμούν να: «οικοδομήσουν μαζί διαρκή ειρήνη που θα περιλαμβάνει την Ευρώ-Ατλαντική περιοχή βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας και της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας».

Στις 28 Μαΐου 2002, ο Vladimir Putin και οι ηγέτες του NATO υπέγραψαν τη διακήρυξη της Ρώμης η οποία οδήγησε στην ίδρυση του Συμβουλίου NATO – Ρωσίας (NATO – Russia Council - NRC).

Οι σχέσεις της Ρωσίας με το NATO επηρεάστηκαν αρνητικά με την Ουκρανική κρίση και την επέμβαση της Ρωσίας στη Γεωργία το 2008, με αποτέλεσμα να δεχτεί σημαντικές οικονομικές κυρώσεις και διεθνή κατακραυγή. (Σπυρόπουλος, 2010).

2.2. Οι σχέσεις της Ρωσίας - Ουκρανίας πριν την επανάσταση.

Οι σχέσεις Ρωσίας – Ουκρανίας, από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης στις 25 Δεκεμβρίου 1991 μέχρι τον Νοέμβριο του 2004 που ξέσπασε η κρίση, χαρακτηρίζονταν από συχνές εντάσεις, τις οποίες προκάλεσαν διάφορα θέματα όπως:

•το πυρηνικό οπλοστάσιο της Ουκρανίας.

Από το πρώην σοβιετικό πυρηνικό οπλοστάσιο που βρισκόταν επί ουκρανικού εδάφους, το νέο ανεξάρτητο κράτος της Ουκρανίας βρέθηκε να είναι κάτοχος 45 στρατηγικών βομβαρδιστικών, 176 διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM) και σχεδόν 1900 πυρηνικών κεφαλών (Pifer, et.al. 2014). Έτσι το 1994 υπογράφηκε η Συμφωνία της Βουδαπέστης, μεταξύ των ΗΠΑ, Ρωσίας και Μεγάλης Βρετανίας, με σκοπό την προσχώρηση της Ουκρανίας στη Συνθήκη Μη-Διασποράς των Πυρηνικών Όπλων (NPT).

Σύμφωνα με το Υπόμνημα σχετικά με τις εγγυήσεις ασφαλείας, στο πλαίσιο της προσχώρησης της Ουκρανίας στη Συνθήκη σχετικά με τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων στην Βουδαπέστη (5 Δεκεμβρίου 1994), οι τρεις χώρες υπέγραψαν «την υποχρέωση τους να απέχουν από την απειλή ή χρήση βίας ενάντια στην εδαφική ακεραιότητα ή πολιτική ανεξαρτησία της Ουκρανίας» καθώς και «τη δέσμευση να απέχουν από οικονομικό εξαναγκασμό της».

Η συνθήκη ήταν σχεδιασμένη έτσι ώστε να επιβάλλει στην Ουκρανία την άσκηση των εγγενών δικαιωμάτων που προκύπτουν από την κυριαρχία της, ώστε να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα και να εξασφαλίσουν έτσι οποιαδήποτε πλεονεκτήματα». Η Ουκρανία με την σειρά της συμφώνησε να παραδώσει το πυρηνικό της οπλοστάσιο ως αντάλλαγμα του σεβασμού της «ανεξαρτησίας και κυριαρχίας και των υπάρχοντων συνόρων της» (Ντόκος, 2014).

•ο διαχωρισμός του πρώην Σοβιετικού Στόλου της Μαύρης Θάλασσας (Black Sea Fleet - BSF), ο ελλειμενισμός του στην Σεβαστούπολη και το καθεστώς της Κριμαίας.

Τα συγκεκριμένα ζητήματα απασχόλησαν διεθνώς για περισσότερο από μια πενταετία. Οι διαπραγματεύσεις κατέρρεαν από τις δηλώσεις και των δύο πλευρών, σχετικά με την διεκδίκηση της κυριαρχίας στην Κριμαία και την ναυτική βάση της Σεβαστούπολης.

Διαπραγματεύσεις όπως η υιοθέτηση ψηφίσματος από την Κρατική Δούμα (Russian State Duma), - το πρώτο εκλεγμένο κοινοβούλιο της Ρωσίας - τον Ιούνιο 1993, το οποίο

χαρακτήριζε τη πόλη της Σεβαστούπολης ως Ρωσική (“State Duma”, 2023). Επιπλέον, τον Μάιο του 1997, όπου και οι δύο πλευρές υπέγραψαν το Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Σύμπραξης (Treaty of Friendship, Cooperation and Partnership) το οποίο καθόριζε τον αμοιβαίο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών, εμποδίζοντας να εισβάλλει η μια χώρα στην άλλη βλάπτοντας την ασφάλειά της. (“Russian–Ukrainian Treaty”, 2023).

Μία δεύτερη συμφωνία υπήρξε επίσης σχετικά με το καθεστώς του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας, η οποία καθιέρωσε την Ουκρανία όσον αφορά την διεκδίκηση της κυριαρχίας της Κριμαίας από την Ρωσία. Η συμφωνία αυτή καθόριζε ότι και τα δύο κράτη «θα πρέπει να κτίσουν τις αμοιβαίες σχέσεις τους πάνω στη βάση των αρχών του αμοιβαίου σεβασμού για την κυριαρχική ισότητα, την εδαφική ακεραιότητα, το απαραβίαστο των συνόρων, την ειρηνική επίλυση των διαφορών, τη μη χρήση βίας, συμπεριλαμβανομένων οικονομικών και άλλων μέσων πίεσης».

Επιπλέον, στις 27 του ίδιου μήνα υπογράφηκε στο Παρίσι από τη Ρωσία και το NATO, η Ιδρυτική Πράξη Αμοιβαίων Σχέσεων, Συνεργασίας και Ασφάλειας (Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security), η οποία αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «NATO και Ρωσία θα εργαστούν από κοινού για να συνεισφέρουν στην Ευρώπη κοινή και περιεκτική ασφάλεια» και ότι η Ρωσία θα «αναζητήσει την ευρύτερη δυνατή συνεργασία με τα κράτη του Οργανισμού για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη με σκοπό τη δημιουργία στην Ευρώπη ενός κοινού χώρου ασφάλειας και σταθερότητας, χωρίς διαχωριστικές γραμμές ή σφαίρες επιρροής οι οποίες περιορίζουν την κυριαρχία οποιουδήποτε κράτους». (NATO 2009).

Στην πραγματικότητα όμως συνέβη ακριβώς το αντίθετο αφού με τις συμφωνίες για το Στόλο της Μαύρης Θάλασσας η Ρωσία, με την αυξημένη στρατιωτική παρουσία της στα Ουκρανικά εδάφη, διατήρησε την επιρροή της απέναντι στην Ουκρανία.

Όσον αφορά την Σεβαστούπολη η οποία αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της Ουκρανίας, την μεγαλύτερη ναυτική βάση της περιοχής και έδρα τόσο του Ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας όσο και του Ουκρανικού Πολεμικού Ναυτικού, η χρήση της παραχωρήθηκε στη Ρωσία αρχικά μέχρι το 2017 και στη συνέχεια (το 2010) για άλλα 25 χρόνια (μέχρι το 2042) με δικαίωμα πενταετών παρατάσεων. Η συμφωνία αυτή προκάλεσε έντονες εσωτερικές αντιδράσεις, όμως εγκρίθηκε από το Ουκρανικό κοινοβούλιο (Ράντα) με βραχεία πλειοψηφία. (Ντόκος, 2014).

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε τις σχέσεις Ρωσίας Ουκρανίας στον οικονομικό τομέα, όπου η Ρωσία απορροφούσε το 23% των ουκρανικών εξαγωγών και το 45-50% του συνόλου των εισαγωγών. Οι δύο χώρες ήταν δύο σημαντικοί οικονομικοί εταίροι όσον αφορά τις εμπορικές τους συναλλαγές. Επίσης το 70-75% του φυσικού αερίου καθώς και το 80% του πετρελαίου που κατανάλωνε η Ουκρανία προέρχονταν από την Ρωσία. Αλλά και τα περισσότερα προϊόντα της όπως τεχνολογικοί εξοπλισμοί, μηχανήματα μονάδων τροφίμων κ.ά. Φυσικά η Ρωσία χρησιμοποιούσε την ενέργεια ως μέσο πίεσης όπως στον πόλεμο φυσικού αερίου το 2005-2006. Όμως και το 2003 χρησιμοποίησε το εμπάργκο των τροφίμων ως προειδοποίηση στην Ουκρανία για τυχόν μελλοντική της σύνδεση με την Ευρώπη. (Μανώλη, 2014).

2.3. Η Περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και οι σχέσεις με την Ευρώπη

Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, έχει έκταση 460.000 τ. χλμ. Και περιλαμβάνει τα όρια μεταξύ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Δυτικής Ασίας, που περικλείουν την Τουρκία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Ουκρανία, τη Ρωσία και τη Γεωργία. Συγκοινωνεί με τη Μεσόγειο Θάλασσα μέσα από τα στενά του Βοσπόρου, της Προποντίδας και των στενών των Δαρδανελίων. Η ξεχωριστή σημασία της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας οφείλεται και στο γεγονός ότι στα παράλια της βρίσκονται ακτές πολλών κρατών, με αποτέλεσμα να υπάρχουν συμφέροντα για τα οποία οι χώρες συγκρούονται μεταξύ τους. Επιπροσθέτως, η ξεχωριστή σημασία της περιοχής οφείλεται στα λιμάνια - όπως η Οδησσός της Ουκρανίας, του Μπουργκάς και της Βάρνας (Βουλγαρία), της Κωσταντζας (Ρουμανία), του Νοβοροσίσκ (Ρωσία), του Βατούμ (Γεωργία), της Τραπεζούντας, του Ζονγκουλντακ και της Σαμψούντας (Τουρκία) - τα οποία αποτελούν κόμβους στα δίκτυα διανομής αγαθών, κεφαλαίων αλλά και πετρελαίου και φυσικού αερίου, που διέρχονται με αγωγούς που περνούν από τα περισσότερα κράτη. (Λαμπριανίδης, 2001).

Οι χώρες της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας είναι χώρες με αναπτυγμένες οικονομίες και οι περισσότερες ανήκαν στην πρώην ΕΣΣΔ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την άλλη προσπαθεί την σύνδεσή της με τις χώρες αυτές από το 1997, με την ανακοίνωσή της στο Συμβούλιο στις Βρυξέλλες, όπου κάνει λόγο για την ανάγκη της ύπαρξης μιας περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ των χωρών και την ενδυνάμωση αυτής από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην ανακοίνωση αυτή, ως περιοχή της Μαύρης Θάλασσας αναφέρεται η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Μολδαβία, η Ουκρανία, η Ρωσία, η Γεωργία, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Με αυτή την ανακοίνωσή της η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει την αυξανόμενη στρατηγική σημασία που αποκτά η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας για εκείνη και εκφράζει ξεκάθαρα την πρόθεσή της να αναπτύξει μία νέα περιφερειακή στρατηγική στη περιοχή. (Europa Union, 1997).

2.4. Η πολιτική κατάσταση στην Ουκρανία από την μετά-σοβιετική περίοδο ως την πορτοκαλί επανάσταση.

Σύμφωνα με τον Tefft, (2020), στις 24 Αυγούστου 1991, το ουκρανικό κοινοβούλιο, η Ράντα (Verkhovna Rada), με επικεφαλής τον Leonid Kravchuk, ψήφισε υπέρ της κήρυξης της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας από τη Σοβιετική Ένωση. Με ένα δημοψήφισμα που έγινε την 1η Δεκεμβρίου ο λαός της Ουκρανίας κατά 92% (με συμμετοχή 84%), ψήφισε υπέρ της έγκρισης της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας της Ράντα.

Ο πρόεδρος της Ρωσικής Σοβιετικής Ομοσπονδιακής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας Boris Yeltsin, όπως αναφέρει η ίδια πηγή, μετά το δημοψήφισμα αναγνώρισε την Ουκρανία ως ανεξάρτητο κράτος. Από την πλευρά της Ρωσίας, ο Πρόεδρος Mikhail Gorbachev

απέστειλε τηλεγράφημα συγχαρητηρίων στον Kravchuk, με την επιθυμία μιας συνεργασίας Ρωσίας-Ουκρανίας για τον σχηματισμό μιας ένωσης κυρίαρχων και ανεξάρτητων κρατών. Στις 7-8 Δεκεμβρίου 1991, πραγματοποιήθηκε συνάντηση του Kravchuk με τον Yeltsin και τον Πρόεδρο του Ανώτατου Σοβιέτ της Λευκορωσίας Stanislav Shushkevich στη Belavezhskaya Pushcha στη Λευκορωσία, όπου εκεί ανακοίνωσε το τέλος της Σοβιετικής Ένωσης ως «υποκείμενο διεθνούς δικαίου». Στην συνέχεια δημιούργησαν -όπως αναφέραμε- την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών με αποτέλεσμα στις 25 Δεκεμβρίου του 1991, η Σοβιετική Ένωση να ρίχνει αυλαία και οι πρώην σοβιετικές δημοκρατίες να γίνουν ανεξάρτητες (Tefft, 2020).

Στα πλαίσια αυτής της ανεξαρτησίας θα έπρεπε τα κράτη - έθνη να χαρακτηρίζονται από ιδεολογικό πλουραλισμό, ελεύθερο συνεταιρισμό, ελεύθερο τύπο, πολυκομματικό σύστημα, διεξαγωγή ελεύθερων και δίκαιων εκλογών και από την ύπαρξη μιας ισχυρής κοινωνίας πολιτών. Ωστόσο, η ανεξαρτησία αυτή, όπως θα φανεί, δεν ήταν ρεαλιστική λόγω της παράνομης προσάρτησης της Κριμαίας, της έλλειψης ελέγχου των εδαφών στο ανατολικό Donbas από την ουκρανική κυβέρνηση, καθώς και λόγω της συνεχιζόμενης στρατιωτικής κλιμάκωσης στην ευρύτερη περιοχή. Έτσι η Ουκρανία δεν μπορεί να θεωρηθεί μια πλήρης δημοκρατία σύμφωνα με τις εκθέσεις του Freedom House, αλλά και σύμφωνα με τα δεδομένα του Varieties of Democracy. Αντιθέτως, η πολιτική της Ουκρανίας κυμαίνεται μεταξύ περισσότερο και λιγότερο ελεύθερων, υβριδικών πολιτικών τάξεων, με τις καλύτερες περιόδους για τη φιλελεύθερη δημοκρατία το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990 και από το 2005 έως 2009. Αυτή η άνιση πολιτική εξέλιξη οδήγησε στην Πορτοκαλί Επανάσταση το 2004 και στο Euromaidan το 2013. (Minakov, 2021).

Όπως αναφέρει ο Kuzio (2012) η Ουκρανία ήταν ένα ανίσχυρο κράτος που στηρίζονταν σε μια ισχυρή εκτελεστική εξουσία, προερχόμενη από τις συχνές συνταγματικές αλλαγές, χωρίς δυνατούς θεσμούς, χωρίς σταθερά πολιτικά κόμματα και με ένα δικαστικό σώμα σχετικά ισχυρό που όμως συνεχώς έβαινε αποδυναμωμένο. Το πολιτικό σύστημα που επικρατούσε ήταν μια άτυπη πολιτική εξουσία μεταξύ των ελίτ, οι οποίες παρέμειναν από την περίοδο της Σοβιετικής ένωσης, με χαρακτηριστικά διαφθοράς που υπονόμευαν το κράτος. Αυτή η πολιτική κατάσταση, σε συνδυασμό με την έλλειψη της ιδέας της εθνικής ταυτότητας, δεν άνοιξαν τον δρόμο για τη διαμόρφωση ισχυρών θεσμικών δομών. Έτσι η έλλειψη θεσμικής ανάπτυξης και η επιθυμία της ελίτ να εδραιωθεί στην εξουσία, οδήγησε την Ουκρανία σε ένα ισχυρό προεδρικό σύστημα.

Αρχικά ο Kuchma το 1994, και οι πρόεδροι που ακολούθησαν μετέπειτα, ενίσχυσαν ένα σύστημα «δυσλειτουργικής ισορροπίας» μεταξύ της προεδρίας και των ισχυρών ολιγαρχών. Έτσι από το 1991 και μετά, η Ουκρανία βρισκόταν μεταξύ δύο προσανατολισμών. Ο ένας οδηγούσε την Ουκρανία προς τη Ρωσία και ο άλλος προς την Ευρώπη. (Kuzio, 2021).

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η αποτυχία της Ρωσίας να συνεργαστεί με την ουκρανική κυβέρνηση αποτελεί έναν από τους βασικότερους λόγους της στροφής της Ουκρανίας, μετά την σοβιετική περίοδο, προς την Δύση. Σύμφωνα με τον Kuzio (2012) ο εκφοβισμός, η αλαζονεία και ο σωβινισμός που χαρακτήριζαν τις ενέργειες της Ρωσίας, εμπόδισαν τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης ουκρανικής εθνικής ταυτότητας.

Ωστόσο κατά τη διάρκεια της θητείας των προέδρων Leonid Kravchuk και Leonid Kuchma (1991-2004) υπήρξε μια σταδιακή πρόοδος προς μια πιο ανεξάρτητη ουκρανική ταυτότητα στον κρατικό τομέα μέσω επίσημων εφημερίδων, σχολείων και της τριτοβάθμιας

εκπαίδευσης. Η ρωσική επιρροή όμως δεν έπαψε να υφίσταται στα μέσα ενημέρωσης και στη λαϊκή κουλτούρα, γεγονός το οποίο δυνάμωνε την ασάφεια των συνόρων μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. (Kuzio, 2021).

Συνοψίζοντας η Ουκρανία μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ αντιμετώπισε δυσκολίες στην ανεξαρτησία της λόγω της βαθιάς ριζωμένης σοβιετικής κουλτούρας δεκαετιών, που την εμπόδισαν να πραγματοποιήσει την επιθυμία της για ανεξαρτησία. Η ιστορία της Ουκρανίας κατά την περίοδο 1991-2004 σημαδεύτηκε από ορισμένα σημαντικά γεγονότα που διαμόρφωσαν το πολιτικό και κοινωνικό σκηνικό, αλλά και την εξωτερική πολιτική της χώρας.

Στην συνέχεια θα περιγράψουμε τα σημαντικότερα γεγονότα που σημάδεψαν την περίοδο από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας μέχρι την Πορτοκαλί επανάσταση το 2004.

2.5. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ουκρανία από την μετά-σοβιετική περίοδο ως την πορτοκαλί επανάσταση (1991-2004).

Ο δρόμος της ανεξαρτησίας μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, ήταν αρκετά δύσκολος για την Ουκρανία, καθώς έπρεπε να αφαιρεθούν όλα τα κατάλοιπα της Σοβιετικής Ένωσης, να δημιουργηθεί ένα ισχυρό δημοκρατικό κράτος, αλλά παράλληλα να αντιμετωπιστεί και το πρόβλημα του διχασμού των πολιτών της.

Το 1991 έως το 1994 ο πρόεδρος Κραβτσούκ προσπάθησε να ενισχύσει την εθνική ταυτότητα των Ουκρανών με την προώθηση της ουκρανικής γλώσσας και την επαναφορά της γαλαζοκίτρινης σημαίας, του εμβλήματος και του εθνικού ύμνου. Ήταν υπέρμαχος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας και προσπάθησε να γνωστοποιήσει την ουκρανική ιστορία, καθιερώνοντάς την να διδάσκεται στα σχολεία. Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική, ο Κραβτσούκ ήταν φιλοδυτικός και είχε στόχο, την ένταξη της χώρας στο ΝΑΤΟ. Η προσπάθεια ένταξης όμως δεν κατέστη αποτελεσματική, λόγω της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης και των εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η Ουκρανία. (Kubicek, 2008).

Ανάμεσα στις δύο χώρες εκτός από την ιστορική σύνδεσή τους υπήρχε, όπως αναφέραμε, και μια οικονομική - ενεργειακή εξάρτηση που ανάγκαζε την Ουκρανία να διατηρεί καλές σχέσεις με την Ρωσία. Όσον αφορά την οικονομία της Ουκρανίας, βρισκόταν σε επιπλέον ύφεση λόγω των αποτυχημένων μέτρων της κυβέρνησης Κραβτσούκ, αλλά και εξαιτίας όλων των μεταρρυθμίσεων που προαναφέραμε. Συγκεκριμένα, η έξοδος από το ρούβλι γιγάντωσε το χρέος έναντι της Ρωσίας, καθώς το νόμισμα υποτιμήθηκε και πλέον οι συναλλαγές πραγματοποιούνταν με τις τιμές της παγκόσμιας αγοράς, με αποτέλεσμα πολιτικοί και οικονομικοί κύκλοι να επιθυμούν την επιστροφή της Ουκρανίας στην παλαιότερη κατάσταση.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι η Ουκρανία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, επιθυμούσε τον διαχωρισμό της ακίνητης περιουσίας και την ανάληψη του εξωτερικού

χρέους που της αναλογούσε, έτσι ώστε να μην αποπληρωθεί από τη Ρωσία και αναγκαστεί να ανταλλάξει το χρέος της με την εθνική της κυριαρχία. (Kuzio&D' Anieri, 2018; Council on Foreign Relations, 2019).

Ωστόσο, το 1993 στη διάσκεψη της Μασσάνδρας τέθηκε θέμα διαγραφής του χρέους με αντάλλαγμα τη μοιρασιά του στόλου της Μαύρης Θάλασσας. Ο Ουκρανικός λαός αντέδρασε και ο Κραβτσούκ αναγκάστηκε να αρνηθεί την συμφωνία, γεγονός που αποτέλεσε πλήγμα για τον ίδιο πολιτικά.

Το 1994 η Ρωσία μέσω του Τουρκμενιστάν, του δεύτερου μεγαλύτερου τροφοδότη φυσικού αερίου της Ουκρανίας, διακόπτει την παροχή λόγω μη αποπληρωμής του χρέους από την ουκρανική κυβέρνηση. Στην συνέχεια εμφανίζεται ως σωτήρας για την αποπληρωμή του χρέους, με τους εκπρόσωπους των δύο χωρών να συζητούν εκ νέου την μοιρασιά του στόλου, χωρίς τα λιμάνια.

Συνέπεια της οικονομικής κρίσης της Ουκρανίας ήταν και μια αντίστοιχη κοινωνική κρίση που εκφράστηκε με πολλές απεργίες. Οι κάτοικοι των περιοχών εγγύς της Ρωσίας, με την οποία διατηρούσαν οικονομικούς δεσμούς, απειλούσαν ακόμα και με εσωτερική διαίρεση μεταξύ φιλοδυτικών και φιλορώσων. Αποτέλεσμα αυτών των ταραχών ήταν η αποδυνάμωση της διαπραγματευτικής ικανότητας έναντι της Ρωσίας, ενώ παράλληλα θέτονταν ζητήματα εξωτερικής πολιτικής όπως η αναγνώριση των συνόρων, η ενσωμάτωση της Ουκρανίας στην ΚΑΚ, το μέλλον της Κριμαίας αλλά και η παραμονή του ρωσικού στόλου στην Μαύρη Θάλασσα.

Στις εκλογές του 1994, μεταξύ του Κραβτσούκ ο οποίος υποστηρίζει μια ανεξάρτητη πολιτική και του Κούτσμα που θεωρεί ως λύση για την οικονομική κρίση την φιλορωσική πολιτική, νικητής αναδεικνύεται ο δεύτερος. Ο Κούτσμα όντως αναζητά στην Ρωσία έναν οικονομικό στρατηγικό εταίρο, διαχωρίζοντας όμως τις σχέσεις της Ουκρανίας με την Δύση και την επιθυμία να γεφυρώσει τις σχέσεις Δύσης – Ρωσίας. Και για αυτό το λόγο απορρίπτει την ενσωμάτωση της Ουκρανίας στη ΚΑΚ αλλά και την συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ Ρωσίας-Λευκορωσίας-Καζακστάν - Κιργισίας το 1996 καταφέροντας παρά τις πιέσεις της Ρωσίας, να προσχωρήσει στο συμβούλιο της Ευρώπης, αν και ακόμη δεν πληρούσε τις οικονομικές προϋποθέσεις. (Kuzio&D' Anieri, 2018; Council on Foreign Relations, 2019).

Τον Ιούνιο του 1996 υπογράφεται το νέο Σύνταγμα από το Ουκρανικό Κοινοβούλιο, κατά το οποίο ο πρόεδρος παραμένει στην εξουσία, αναδεικνύεται η ελευθερία λόγου, προωθείται η κατοχή ιδιωτικής περιουσίας και η ουκρανική γλώσσα αναγνωρίζεται ως η μοναδική επίσημη του κράτους.

Η κλίση της Ουκρανίας προς την Δύση όλη εκείνη την περίοδο, έχει ως αποτέλεσμα να δυναμώσει περισσότερο τις πιέσεις της Ρωσίας σχετικά με το στόλο της Μαύρης Θάλασσας και το λιμάνι της Σεβαστούπολης, η ρωσική εταιρεία Gazprom να διακόπτει συνεχώς την παροχή φυσικού αερίου στην Ουκρανία, προκαλώντας οικονομική ύφεση στην χώρα και τον Οκτώβριο του 1996 η Ρωσία καθιερώνει την επιβολή φόρου 20% στα προϊόντα.

Εξαιτίας αυτής της πίεσης της Ρωσίας προς την Ουκρανία και των θερμών σχέσεων της τελευταίας με την Δύση, υπογράφηκε τον Μάιο του 1997 η Συμφωνία Φιλίας και Συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών που, όπως αναφέραμε παραπάνω, είχε θέμα την διευθέτηση των συνόρων και του στόλου της Μαύρης Θάλασσας. Επιπροσθέτως, στα τέλη

του 1997 παρουσιάζεται μια βελτίωση στις σχέσεις των δύο χωρών, λόγω της υπογεγραμμένης κατάργησης του ΦΠΑ, γεγονός το οποίο αύξησε τις εξαγωγές μεταξύ τους.

Έτσι, Κούτσμα και Γιέλτσιν απέκτησαν καλές σχέσεις με τον τελευταίο να στηρίζει τον Ουκρανό πρόεδρο στις εκλογές του 1999, όπου ο Κούτσμα νίκησε τον ηγέτη του Κομμουνιστικού Κόμματος Πέτρο Σιμονένκο με μεγάλη διαφορά, επωφελούμενος την διάσπαση της αριστεράς σε πολλά κόμματα. Το αποτέλεσμα των εκλογών του 1999 άφηγε πίσω το κομμουνιστικό παρελθόν της Ουκρανίας και για κάποιους αποτελούσε ένα δεύτερο δημοψήφισμα για ανεξαρτησία. Επιπλέον, σήμαινε μια σημαντική αποδυνάμωση του χάσματος Ανατολής-Δύσης που υπήρχε στις εκλογές του 1994.

Στην συνέχεια, το 2001 ο πρόεδρος Κούτσμα προτείνει για πρωθυπουργό τον Γιουσένκο, του οποίου οι ενέργειες είχαν σκοπό την αποκοπή της Ουκρανίας από το Ρωσικό πέπλο. Οι μεταρρυθμίσεις του Γιουσένκο στον ενεργειακό τομέα επέφεραν ανάπτυξη στην οικονομία της κλίμακας του 6%, παρότι το κοινοβούλιο τον καθαίρεσε εξαιτίας αυτών. Αυτό όπως ήταν φυσικό, προκάλεσε αντιδράσεις από την ελίτ της χώρας.

Όμως η κατάχρηση εξουσίας από τον Κούτσμα, η έλλειψη δημοκρατίας καθώς και το σκάνδαλο «Kuchmagate» στο οποίο εμπλεκόταν το όνομα του, και αφορούσε την δολοφονία ενός δημοσιογράφου που επικρίνε την κυβέρνηση, προκάλεσαν την δυσαρέσκεια της Δύσης.

Στις εκλογές του 2004 πραγματοποιήθηκε αναμέτρηση μεταξύ του Βίκτορ Γιανουκόβιτς προτεινόμενου από τον Κούτσμα και εκλεκτού της Ρωσίας και του φιλοδυτικού Γιουσένκο ο οποίος είχε στενές σχέσεις με την Γιούλια Τιμοσένκο γνωστή ως «πριγκίπισσα του φυσικού αερίου», όντας διαπλεκόμενος σε ένα διεφθαρμένο κύκλωμα διακίνησης φυσικού αερίου. Σχετικό γεγονός της περιόδου αυτής αποτελεί και η μυστηριώδης δηλητηρίαση του Γιουσένκο από διοξίνη που του παραμόρφωσε το πρόσωπο.

Μετά από δύο εκλογικές αναμετρήσεις νικητής αναδείχθηκε ο Γιανουκόβιτς και οι υποψίες για νοθεία από την αποστολή παρατήρησης των εκλογών, αλλά και λόγω της καταγγελίας του ηττημένου υποψήφιου, πυροδοτούν έντονες διαμαρτυρίες. Οι διαμαρτυρίες αυτές έλαβαν χώρα στην Πλατεία Ανεξαρτησίας, όπου χιλιάδες Ουκρανοί ξέσπασαν προκαλώντας την λεγόμενη Πορτοκαλί Επανάσταση, που πήρε το όνομά της από το χρώμα της φιλοδυτικής παράταξης. Μετά από μια δεύτερη εκλογική αναμέτρηση ο Γιουσένκο κατάφερε να αναλάβει την εξουσία. (Kuzio&D'Anieri, 2018; Council on Foreign Relations, 2019).

2.6. Η Πορτοκαλί Επανάσταση

Κατά την εκλογική αναμέτρηση της 21ης του Νοέμβρη το 2004 μεταξύ των Βίκτορ Γιουστσένκο και Βίκτορ Γιανούκοβιτς, μετά την λήξη της ψηφοφορίας, υποστηρικτές του πρώτου, συγκεντρώθηκαν στην πλατεία Ανεξαρτησίας του Κιέβου πανηγυρίζοντας την διαφαινόμενη νίκη του. Το τελικό αποτέλεσμα όμως αναδεικνύει νικητή τον Γιανούκοβιτς με αποτέλεσμα ο Γιουστσένκο να καταγγείλει νοθεία του εκλογικού αποτελέσματος, παρακινώντας τον κόσμο να μην αποχωρήσει. Στην συνέχεια θα ακολουθήσει πενήμερη διαμαρτυρία με αιματηρές συμπλοκές και συγκρούσεις ανάμεσα στους υποστηρικτές του

Γιουστσένκο και των δυνάμεων ασφαλείας οι οποίες θα τερματιστούν μετά από επέμβαση διεθνούς παράγοντα. Οι διαμαρτυρίες αυτές ονομάστηκαν «Πορτοκαλί Επανάσταση», λόγω του χρώματος του πολιτικού κόμματος του Γιουστσένκο. (Εικόνα 1). Η επανάσταση επέφερε την ακύρωση των εκλογών και την επανάληψή τους στις 26 Δεκεμβρίου 2004, γεγονός που αποτέλεσε μια πρώτη νίκη του Γιουστσένκο, ο οποίος τελικά ανακηρύχθηκε νικητής στις δεύτερες εκλογές με ποσοστό 52%. (Nagel & Ρηγούτσου, 2009).

Η « Πορτοκαλί Επανάσταση » περιλάμβανε γενικές απεργίες, καταλήψεις και άλλες πράξεις πολιτικής ανυπακοής, που διήρκεσαν από τα τέλη Νοεμβρίου του 2004 έως και τις αρχές Ιανουαρίου του επόμενου έτους. Η ιδέα του εκδημοκρατισμού, της πάταξης της διαφθοράς και της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που είχε ως στόχο η « Πορτοκαλί Επανάσταση », μπορεί να μην βρήκαν πρόσφορο έδαφος στην Ουκρανία, όμως σηματοδότησαν την αρχή μιας νέας εποχής, την μετάβασή της δηλαδή από το μετασοβιετικό κράτος σε μία δημοκρατία με το βλέμμα προς την Ευρώπη, πετυχαίνοντας την ακύρωση του εκλογικού αποτελέσματος από το ανώτατο δικαστήριο της χώρας και επανάληψη εκλογών. (Bergene, 2014).

Εικόνα 1: «Πορτοκαλί Επανάσταση»

Πηγή :

<https://www.encyclopediaofukraine.com/picturedisplay.asp?linkpath=pic%5CO%5CR%5COrange%20Revolution%20demonstration%202.jpg&page>

Σύμφωνα με τον Lane (2008) οι έγχρωμες επαναστάσεις, όπως της Ουκρανίας, αποτελούν μορφές ήπιας δύναμης (soft power) και ένα τρόπο προώθησης της δημοκρατίας, με την αντίθετη άποψη να υποστηρίζει ότι οι εξεγέρσεις αυτές υποκινούνται από την πολιτική της εξουσίας. Ότι η σύγχρονη δηλαδή τεχνολογία (ΜΚΔ) και τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος), χρησιμοποιούνται παράνομα για την χειραγωγή της κοινής γνώμης προς επιβολή πολιτικών αλλαγών, υποδαυλίζοντας δημοκρατικές αξίες και θεσμούς. Συνοψίζοντας, σύμφωνα με την ίδια πηγή, στην περίπτωση της «Πορτοκαλί Επανάστασης» είναι σκοτεινός ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων που συνδέονταν με χορηγίες από ισχυρούς πολιτικούς φορείς και αποτέλεσαν, όπως έχει εκτιμηθεί, το ισχυρότερο μέσο αποσταθεροποίησης χρησιμοποιώντας κυρίως τα ΜΚΔ και τα ΜΜΕ. Έτσι, σύμφωνα με αυτή την πεποίθηση, οι διαδηλώσεις χειραγωγήθηκαν από μία πολιτική ελίτ που επιθυμούσε την στροφή της Ουκρανίας προς την Δύση. (Lane, 2008).

Μια άλλη άποψη, προερχόμενη από την Μόσχα, υποστηρίζει ότι η «Πορτοκαλί Επανάσταση» της Ουκρανίας το 2004-2005 ξεκίνησε από τους Αμερικανούς προκειμένου να επεκτείνουν τη γεωπολιτική τους επιρροή και να αλλάξουν το καθεστώς στη Μόσχα. Οι βαθιές αιτίες της επανάστασης απορρίφθηκαν ως δευτερεύουσες. Ωστόσο, η αποτυχία των «Πορτοκαλί» ηγετών να τηρήσουν τις υποσχέσεις τους προκάλεσε αισιοδοξία και εφησυχασμό στη Μόσχα, η οποία δεν εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία για μια ειλικρινή συνεργασία με τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ουκρανικές δυνάμεις αλλά συνέχισε να συνδιαλέγεται με διεφθαρμένους Ουκρανούς πολιτικούς. (Trenin, 2018).

Σύμφωνα με τον Kuzio (2021), η «Πορτοκαλί Επανάσταση» του 2004 ήταν το πρώτο από τα δύο μεγάλα χτυπήματα που προκάλεσαν, στη μετασοβιετική εθνική αφύπνιση της Ουκρανίας, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μεγάλωνοντας το χάσμα με τη Ρωσία. Έτσι, ο Γιουστσένκο μπορεί να μην πέτυχε την πολιτική μεταμόρφωση της Ουκρανίας αλλά πέτυχε την εδραίωση μιας ανεξάρτητης ουκρανικής ταυτότητας.

Επιπροσθέτως, η «Πορτοκαλί Επανάσταση» θεωρήθηκε ως απειλή για τη Μόσχα, καθώς μια τέτοια επανάσταση θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως δούρειος ίππος εντός των ρωσικών τειχών. Η εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στην Ουκρανία θα υπονόμει τις θέσεις της Ρωσίας, οι οποίες υποστήριζαν ότι ένα δημοκρατικό καθεστώς δεν μπορεί να λειτουργήσει στη Ρωσία, με αποτέλεσμα να υπονομευτεί το ίδιο το καθεστώς και η γεωπολιτική θέση της Ρωσίας. Για το καθεστώς Putin η δημοκρατία θεωρούνταν απειλή καθώς θα μπορούσε να υπονομεύσει τη νομιμότητα του αυταρχικού μοντέλου του. Τέλος, η «Πορτοκαλί Επανάσταση» αποτελεί ένα ξεκάθαρο παράδειγμα για το πώς οι διαδηλώσεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν από τη δυσaréσκεια σε μία αλλαγή καθεστώτος, κάτι που ισοδυναμούσε με απειλή για την εθνική ασφάλεια της Ρωσίας. (Kuzio & D'Anieri, 2018).

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΓΙΟΥΝΣΕΝΚΟ ΩΣ ΤΗΝ « ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΙΝΤΑΝ»(2005-2014)

3.1. Η πολιτική κατάσταση που οδήγησε στην κρίση στο Κίεβο

Η πολιτική του Γιουστσενκο το 2005 αποκόπτει την Ουκρανία από το Ρωσικό πέπλο και στρέφεται προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ. Το 2008 γίνονται συζητήσεις για να ενταχθεί η Ουκρανία μελλοντικά στο ΝΑΤΟ, όμως το 2010 ο φιλορώσος Γιανουκόβιτς ξανακερδίζει τις εκλογές και το 2013 τις απορρίπτει **τις διαπραγματεύσεις**, αποκλείοντας κάθε σύνδεση της Ουκρανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, στρέφοντας την πολιτική του στην αναθέρμανση των σχέσεων με τη Ρωσία και το Κρεμλίνο.

Αναλυτικότερα, ο Γιούτσενκο παρότι παρουσιάστηκε ως σύμβολο νίκης επί του καθεστώτος Κούτσμα, δεν κατάφερε να εδραιώσει τη θέση του και να ολοκληρώσει την δυτική στροφή της χώρας. Μετά την ορκωμοσία του, η Γιούλια Τιμοσένκο τοποθετείται ως πρωθυπουργός και ο Πέτρο Ποροσένκο επικεφαλής του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας και Άμυνας (RNBOU). Η παράλληλη αυτή κυβέρνηση, αποτέλεσε την αρχή μιας διαμάχης για αξιώματα των ολιγαρχών, υπουργών του υπουργικού συμβουλίου και προεδρικού προσωπικού. Στην προσπάθειά του να τερματίσει την διαμάχη ο Γιούτσενκο τους απολύει σχεδόν όλους, συμπεριλαμβανομένης της Τιμοσένκο, γεγονός που τον επηρέασε αρνητικά στις κάλπες. Έτσι, ο «Πορτοκαλί Συνασπισμός» καταρρέει τον Οκτώβριο του 2005 και τον Ιανουάριο του 2006 τίθενται σε εφαρμογή οι συνταγματικές αλλαγές του Γιουστσένκο που συμφωνήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2004. (Bohdan, 2020) .

Εν συνεχεία, τον Μάρτιο του 2006 διεξάγονται εκλογές και ο Γιανουκόβιτς γίνεται πρωθυπουργός τον Οκτώβριο του 2006. Η κυβέρνηση του Κόμματος των Περιφερειών υπό τον Γιανουκόβιτς εμπλέκεται σε πελατειακή πολιτική που θυμίζει μαφία.

Σε μια προσπάθεια επίδειξης εξουσίας ο Γιούτσενκο διαλύει το κοινοβούλιο και προγραμματίζει νέες εκλογές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2007, με αποτέλεσμα να σχηματιστεί κυβέρνηση με την Τιμοσένκο ως πρωθυπουργό και τον ανταγωνισμό μεταξύ αυτής και του προέδρου να συνεχίζει να αυξάνεται.

Να προσθέσουμε ότι το 2008 η Ουκρανία ενώ γίνεται δεκτή στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (πριν από τη Ρωσική Ομοσπονδία), ο πόλεμος στη Γεωργία αλλά και η παγκόσμια οικονομική κρίση προκαλούν εμπόδια.

Τον Ιανουάριο του 2009 σημειώνεται ενεργειακή κρίση, την οποία προκάλεσε η Ρωσική Ομοσπονδία κατά της Ουκρανίας και επιλύθηκε με συμφωνία μεταξύ του Ρώσου Προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν και της Τιμοσένκο.

Τον Ιανουάριο του 2010 διεξάγονται προεδρικές εκλογές και η θέση της Τιμοσένκο καταλαμβάνεται από τον Μικόλα Αζάροφ, σύμμαχο του Γιανουκόβιτς. (Bohdan, 2020).

Τον Απρίλιο του 2010 ο φιλορώσος Γιανουκόβιτς με το Σύμφωνο του Χάρκοβο παρατείνει για 25 χρόνια την μίσθωση της βάσης της Σεβαστούπολης από τη RF για τον στόλο της στη Μαύρη Θάλασσα, με αντάλλαγμα έκπτωσης στην τιμή του φυσικού αερίου. Ένα

συμμορφούμενο Συνταγματικό Δικαστήριο της Ουκρανίας τον Οκτώβριο του 2010 αποκαθιστά για αμφισβητούμενους λόγους το σύνταγμα πριν από το 2004 παρέχοντας στον πρόεδρο μεγαλύτερες εξουσίες. Ο Γιανουκόβιτς ήταν ένα μεγάλο πλήγμα για την δημοκρατία, καθώς δέχτηκε πολλές διώξεις λόγω υπέρμετρου πλουτισμού και διαφθοράς, η οποία ως τις εκλογές το 2012 είχε παγώσει κάθε οικονομική ανάπτυξη. (Bohdan, 2020).

Σύμφωνα με τον Popescu(2014), η προεδρία του Γιανουκόβιτς ήταν μια ευκαιρία για την Ρωσία να διατηρήσει την επιρροή της στην Ουκρανία στην μετασοβιετική τάξη πραγμάτων. Και αυτό για να πραγματοποιηθεί, ο Γιανουκόβιτς πείστηκε να υπογράψει την συμφωνία για την παράταση της μίσθωσης της ναυτικής βάσης του ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας στην Κριμαία μέχρι το 2042, με αντάλλαγμα μια έκπτωση στην τιμή του φυσικού αερίου. Όμως τα πράγματα άλλαξαν σημαντικά, με τον Γιανουκόβιτς να απομονώνεται από το διεθνές πολιτικό τοπίο, την ουκρανική οικονομία να χειροτερεύει εξαιτίας της ανεξέλεγκτης διαφθοράς και την ανάγκη για οικονομική βοήθεια να γιγαντώνεται. Το 2012 ενισχύεται η διπλωματία της Ουκρανίας και ΕΕ με τη Συμφωνία Σύνδεσης, που είχε σκοπό την υπογραφή της συμφωνίας στη Σύνοδο Κορυφής της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στο Βίλνιους της Λιθουανίας τον Νοέμβριο του 2013, με την προϋπόθεση ότι ο Γιανουκόβιτς θα απελευθερώσει την πρώην πρωθυπουργό Τιμοσένκο (την οποία είχε φυλακίσει όπως προαναφέρθηκε) και η Ουκρανία θα υπακούσει στις Ευρωπαϊκές διαταγές για την επίτευξη των τεχνικών προϋποθέσεων που είχαν τεθεί, όπου και με τις περισσότερες συμμορφώθηκε. (Popescu, 2014).

Λόγω λοιπόν αυτής της διαφθοράς που θα επηρέαζε το εκλογικό αποτέλεσμα, στις εκλογές του 2012 αποκαταστάθηκε το «μικτό» εκλογικό σύστημα, με αποτέλεσμα να κερδίσει ο Γιανουκόβιτς σχηματίζοντας συνασπισμό με επικεφαλής τον Arsenii Yatseniuk - και η Τιμοσένκο, όντας ακόμα στη φυλακή, τη δεύτερη θέση. (Bohdan, 2020).

Μετά το 2012 όπου η Ουκρανία αναλαμβάνει την διοργάνωση των τελικών του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος ποδοσφαίρου, γίνονται πράξη οι εμπορικές διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση που είχαν ξεκινήσει το 2008 από τον Γιούτσενκο. Ωστόσο τον Νοέμβριο του 2013, παρα τις προσπάθειες της Ουκρανίας να υπογράψει με την ΕΕ μια βαθιά και συνολική συμφωνία ελεύθερου εμπορίου, στο Βίλνιους της Λιθουανίας, η οποία θα την απομάκρυνε τελικά από το πέπλο επιρροής της Ρωσίας και θα την ενέτασσε στις “δυτικές χώρες”, οι διαπραγματεύσεις τελικά διακόπηκαν απότομα.

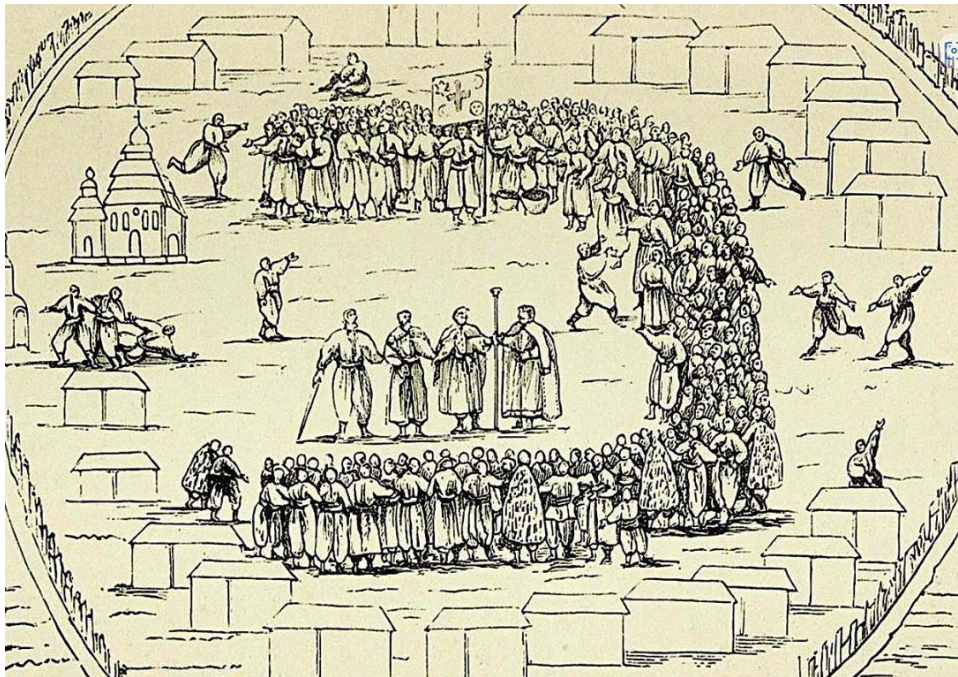
Από την άλλη μεριά η Ρωσική Ομοσπονδία εμποδίζει τις στενές σχέσεις του Γιανουκόβιτς με την ΕΕ, μέσω ενός τεχνητού εμπορικού πολέμου, προσφέροντας ως κίνητρο ένα δάνειο 15 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την αντιμετώπιση οικονομικών δυσκολιών, αναβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο την ευκαιρία για ένα ευρωπαϊκό μέλλον. Η άρνηση λοιπόν του Γιανουκόβιτς να υπογράψει την Συμφωνία με την ΕΕ, αλλά και η δυσαρέσκεια για την πολιτική του Γιανουκόβιτς, προκάλεσε διαδηλώσεις διαμαρτυρίας που εξελίχθηκαν στην Επανάσταση του Euromaidan (γνωστή ως Επανάσταση της Αξιοπρέπειας).

Στις 21 Νοεμβρίου 2013 και πριν από τη σύνοδο κορυφής της ΕΕ το επόμενο Σαββατοκύριακο, συγκεντρώνονται στην κεντρική πλατεία του Κιέβου,- την πλατεία Ανεξαρτησίας (Μαϊντάν που σημαίνει στα Ουκρανικά ανοιχτός χώρος) με αφορμή την ανάρτηση στο Facebook του Mustafa Nayyem - μερικές χιλιάδες φοιτητές, για να διαμαρτυρηθούν για την κυβερνητική ανακοίνωση που έγινε εκείνη την ημέρα και αφορούσε την αναστολή της διαδικασίας της ένταξης της Ουκρανίας στην Ευρώπη. Ήταν μια

διαμαρτυρία χωρίς κομματικά σύμβολα, που έγινε ο πυρήνας της επακόλουθης μαζικής διαδήλωσης. (Bohdan, 2020).

Τις επόμενες ημέρες ακολουθούν απεργίες, διαμαρτυρίες και συγκρούσεις φοιτητών με την αστυνομία στο Κίεβο, αλλά και σε άλλες μεγάλες πόλεις. Συγκεκριμένα στις 4 π.μ. στις 30 Νοεμβρίου οι ειδικές δυνάμεις Berkut ασκούν βία με σκοπό την διάλυση των διαδηλωτών, ενώ αυτή η δυσανάλογη χρήση βίας που καταγράφεται στην κάμερα συγκλονίζει όλη τη χώρα.

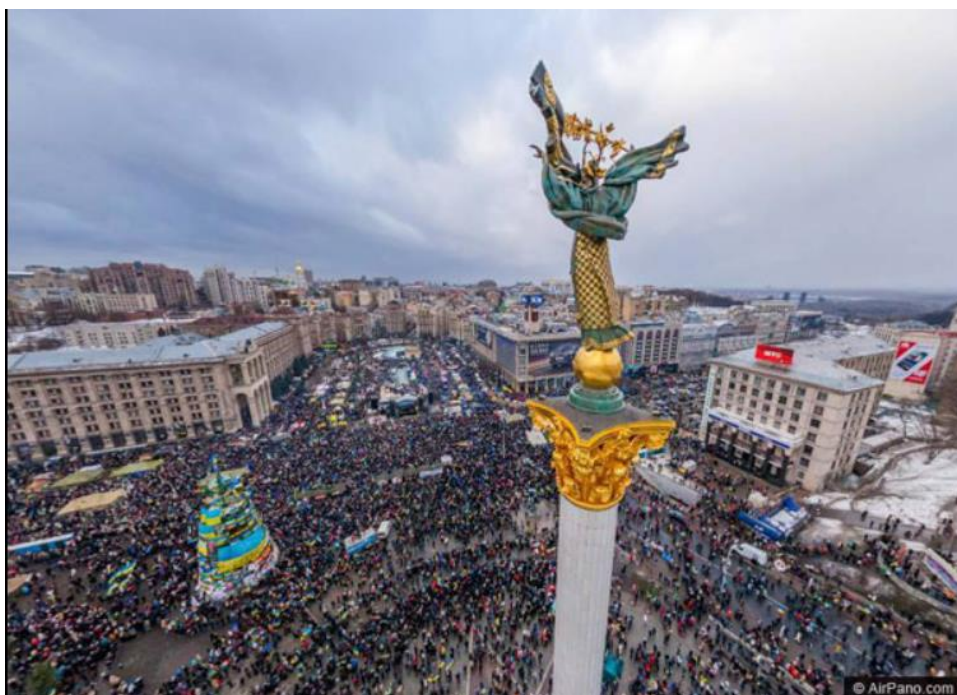
Την 1η Δεκεμβρίου 2013, πραγματοποιείται μαζικό συλλαλητήριο 700.000 ατόμων, τα οποία καταλαμβάνουν το κτίριο των συνδικάτων και το δημαρχείο με καταυλισμούς σκηνών και οδοφράγματα. Το Μαϊντάν γίνεται μια αυτοδιοικούμενη οντότητα, με ένα αρχηγείο, μονάδες αυτοάμυνας οργανωμένες σε λόχους (sotni, εκατοντάδες) κατά το πρότυπο του Zaporozhian Sich, (Εικόνα 2). Το Zaporozhian Sich ήταν μεν μια αυτόνομη πολιτεία των Κοζάκων μεταξύ 16ου και 18ου αιώνα αλλά αναφέρεται και ως μέθοδος άμυνας και οργάνωσης του στρατού των Κοζάκων ενάντια στις καταστροφικές επιδρομές των Ταρτάρων της Κριμαίας. (‘‘Zaporozhian Sich’’2023).

Εικόνα 2: Zaporozhian Sich.

Πηγή:https://en.wikipedia.org/wiki/Zaporozhian_Sich

Στην συνέχεια, στις 11 Δεκεμβρίου, γίνεται ξανά προσπάθεια εκκένωσης της πλατείας από την Berkut αλλά η αντιπαράθεση διήρκεσε ώρες καθώς οι άνθρωποι απωθήθηκαν με τα σώματά τους. Τα οδοφράγματα διαλύονται και ξαναχτίζονται από τους χιλιάδες που παραμένουν στην πλατεία, ενώ απλοί πολίτες έρχονται συνεχώς και βοηθούν. (Bohdan, 2020).

Εικόνα 3 : Επανάσταση ‘Euromaidan’.

Πηγή:

<https://www.encyclopediaofukraine.com/picturedisplay.asp?linkpath=pic%5CE%5CU%5CEuromaidan%20Revolution.jpg&pag>

Στις 15 Δεκεμβρίου ξεσπάει νέα διαδήλωση, υπέρ της απελευθέρωσης των πολιτικών κρατούμενων συμπεριλαμβανομένης και της πρώην πρωθυπουργού Τιμοσένκο, ενώ μετά από λίγες μέρες το κοινοβούλιο εγκρίνει την απαλλαγή των διαδηλωτών του Euromaidan.

Στις 17 Δεκεμβρίου ο Γιανουκόβιτς σε μια προγραμματισμένη ρωσο - ουκρανική διακρατική επιτροπή στη Μόσχα, υπογράφει το ρώσο - ουκρανικό σχέδιο δράσης το οποίο αναφέρει μεγάλη οικονομική βοήθεια από τη Ρωσία, σημαντική μείωση των τιμών του φυσικού αερίου και δέσμευση για στενότερη οικονομική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών.

Επιπροσθέτως, στις 16 Ιανουαρίου 2014 ενώ οι διαδηλώσεις συνεχίζονται, το Ουκρανικό Κοινοβούλιο ψηφίζει «δικτατορικούς νόμους » με τους οποίους οι διαδηλωτές ανακηρύσσονται ως εξτρεμιστές, με αποτέλεσμα μια νέα αρχή κλιμάκωσης της βίας. Στις 19 του ίδιου μήνα ξεσπούν μέσα στο πλαίσιο των διαδηλώσεων αιματηρά επεισόδια, τα οποία αποτελούν και την αιτία της μετέπειτα ανάκλησης των νόμων και της παραίτησης του πρωθυπουργού Αζάροφ στις 21 Ιανουαρίου 2014(Cronology, n.d.), ενώ στις 22 του ίδιου μήνα σκοτώνεται ο πρώτος διαδηλωτής, ο Σεργκέι Νιγκογιάν κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων στο Κίεβο. Το αποκορύφωμα ήταν ότι στις 20 Φεβρουαρίου κρατικοί ελεύθεροι σκοπευτές στις στέγες οικημάτων ανοίγουν πυρ εναντίον διαδηλωτών, σκοτώνοντας πενήντα άτομα. (Sharkov, 2016).

Τέλος, στις 21 Φεβρουαρίου 2014 σε μια προσπάθεια επίλυσης της κρίσης υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ των Γιανουκόβιτς, Βιτάλι Κλίτσκο, Όλεχ Τιαχνίμποκ και Αρσένι Γιατσένιουκ από την ουκρανική πλευρά και των υπουργών Εξωτερικών της Πολωνίας Γερμανίας, Γαλλίας, Radosław Sikorski, Frank-Walter Steinmeier, Laurent Fabius, καθώς και του Ειδικού Απεσταλμένου της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Vladimir Lukin, οι οποίοι παρέστησαν ως διεθνείς μεσολαβητές. Συμφωνήθηκε λοιπόν να αποκατασταθεί το Σύνταγμα του 2004, μετά από εκλογές που ορίστηκαν να διεξαχθούν το αργότερο έως τον Δεκέμβριο του 2014, καθώς επίσης να σχηματιστεί μια νέα Κεντρική Εκλογική Επιτροπή η οποία θα έχει στόχο να διερευνήσει τις πρόσφατες πράξεις βίας υπό την παρακολούθηση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επιπροσθέτως αποφασίστηκε να μην επιβληθεί κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και να σταματήσει κάθε αντιπαράθεση και βία.(Bohdan, 2020).

Όταν αργότερα ο Klychko ανακοίνωσε τη συμφωνία για το Maidan αποδοκιμάστηκε και παρότι το Ανώτατο συμβούλιο της Ουκρανίας ψήφισε θετικά την επαναφορά του Συντάγματος του 2004, την αναστολή του υπουργού Εσωτερικών Vitalii Zakharchenko ως υπεύθυνου για τα αιματηρά επεισόδια και την αποφυλάκιση της Τιμοσένκο, τα περισσότερα μέτρα της συμφωνίας δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. (Bohdan, 2020).

Στις 21-22 Φεβρουαρίου 2014 λοιπόν, λόγω των συνεχών κοινωνικών αναταραχών, ο Γιανουκόβιτς διαφεύγει από το Κίεβο στην Ρωσία(Cronology, n.d.). Το Ανώτατο Συμβούλιο όμως θεωρεί ότι εγκατέλειψε το αξίωμά του και έτσι ορίζει προεδρικές εκλογές για τις 25 Μαΐου 2014 και στις 27 Φεβρουαρίου μια προσωρινή κυβέρνηση με τον Oleksandr Turchynov ως πρόεδρο, αλλά και ως πρόεδρο του **Ανώτατου Συμβουλίου, βάση έναν** συνασπισμό μεταξύ των κομμάτων της Τιμοσένκο και του Oleh Tiahnybok, που υποστηρίζεται από το UDAR του Klychko και άλλους. Ο αναπληρωτής υπουργός Εσωτερικών Arsen Avakov, όντας υπεύθυνος για την αστυνομία, διαλύει το Berkut, καθιστώντας πιο δύσκολη την καταδίωξη της ενοχής για κατάχρηση βίας. (Bohdan, 2020).

Στις εκλογές της 25ης Μαΐου του 2014, εκλέγεται ο Πέτρο Ποροσένκο ο οποίος κατά την διάρκεια της θητείας του - που διήρκεσε όσο ο πόλεμος στο Ντονμπάς, στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω - ενδυναμώνει τον ουκρανικό στρατό, ενώ με τις διπλωματικές του ικανότητες επιφέρει διεθνή υποστήριξη για την Ουκρανία. Έτσι, η Συμφωνία Σύνδεσης και η βαθιά και συνολική ζώνη ελεύθερων συναλλαγών (ΑΑ και DCFTA) με την ΕΕ, που είχαν πυροδοτήσει την Επανάσταση, τέθηκαν σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2016. Επιπροσθέτως προσλαμβάνει τεχνοκράτες από γειτονικές χώρες για την επανεκκίνηση των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης της Εθνικής Αστυνομίας, οι οποίοι αποχώρησαν λόγω της μεγάλης διαφθοράς και της έλλειψης δικαιοσύνης που επικρατούσαν στην χώρα. Και ενώ το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) πιέζει για την δημιουργία φορέων κατά της διαφθοράς, η ανεξαρτησία τους υπονομεύεται από τις προσπάθειες του προέδρου να τους θέσει υπό τον έλεγχό του. Τέλος η θητεία του λήγει με την ίδρυση μιας αυτόνομης Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας.

Στις εκλογές του 2019 ο Ποροσένκο αποτυγχάνει να επανεκλεγεί και ηττείται από τον Βολοντίμιρ Ζελένσκι, έναν τηλεοπτικό παραγωγό και ηθοποιό, νέο στην πολιτική. Ο Ζελένσκι βασιζόμενος στον τηλεοπτικό του χαρακτήρα ως μαχητής της διαφθοράς, κερδίζει με 73,2 τοις εκατό την ανάληψη της προεδρίας, διαλύει το Ανώτατο Συμβούλιο της Ουκρανίας και προκηρύσσει νέες εκλογές για τον Ιούλιο. Σε αυτές τις εκλογές το κόμμα του

Ζελένσκι “Υπηρετής του Λαού”, έρχεται πρώτο, με τους κομμουνιστές, σοσιαλιστές και επίδοξους σοσιαλδημοκράτες να έχουν εξαφανιστεί από την ενεργό πολιτική σκηνή.

Ο Ζελένσκι αρχικά ενώ περίμενε να διαπραγματευτεί με τον Βλαντιμίρ Πούτιν τον τερματισμό της επιθετικότητας της Ρωσικής Ομοσπονδίας με διπλωματικά μέσα, τελικά υιοθέτησε τη στρατηγική στρατιωτικής άμυνας του Πέτρο Ποροσένκο. (Bohdan, 2023).

3.2. Μια αξιολόγηση της « Επανάστασης του Euromaidan »

Οι επιστήμονες αλλά και ο τύπος στην Ουκρανία κάθε χρόνο στην επέτειο της επανάστασης του Euromaidan εστιάζουν στην αξιολόγηση της λεγόμενης επανάστασης της αξιοπρέπειας, όπως αποκαλείται. Ασχολούνται κυρίως με το αν η επανάσταση αυτή είχε ξεκάθαρους στόχους και αν αυτοί τελικά επιτεύχθηκαν. Το αν όλα τα γεγονότα που ακολούθησαν μετά την επανάσταση οφείλονται σε αυτή είναι αμφίβολο, όμως όλες οι επιστημονικές εκτιμήσεις συγκλίνουν στο ότι οι αναμενόμενες αλλαγές δεν επιτεύχθηκαν.

Ένας από τους στόχους της επανάστασης του Euromaidan ήταν σίγουρα η απομάκρυνση του Γιανουκόβιτς, ίσως και από τους ελάχιστους που επιτεύχθηκαν, χωρίς όμως - παρά τις υποχωρήσεις πολιτικών προσώπων - να υπάρξει κάποια ανατροπή του καθεστώτος της ελίτ. Το μόνο που υπήρχε ήταν μια εναλλαγή θέσεων μεταξύ τους, χωρίς ξερίζωμα της παλιάς διεφθαρμένης κατάστασης. Συνήθως στις “πετυχημένες” επαναστάσεις έχουμε ανατροπή καθεστώτων, κάτι που στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει. Επιπροσθέτως η επανάσταση δεν είχε κάποιο ηγετικό πρόσωπο ούτε κάποια Μεγάλη Ιδέα όπως οι περισσότερες μεγάλες επαναστάσεις της ανθρωπότητας. Η μόνη κοινή άποψη των διαδηλωτών της επανάστασης ήταν ότι ο Γιανουκόβιτς και η κυβέρνηση πρέπει να παραιτηθούν. Επιπλέον, άλλα στοιχεία που δείχνουν ότι η επανάσταση του Euromaidan δεν ήταν πετυχημένη και δεν είχε το ύφος της επανάστασης όπως την γνωρίζουμε, είναι το γεγονός ότι ο Γιανουκόβιτς έφυγε από τη χώρα με τη θέλησή του και όχι γιατί απειλούνταν η ζωή του ή κινδύνευε από τους διαδηλωτές. Επίσης δεν υπήρξε διάλυση του Συντάγματος ή των θεσμών του.

Παρά ταύτα η επανάσταση του Maidan υπήρξε μια προσπάθεια να οραματιστεί κανείς μια νέα Ουκρανία, μέσα από αξίες όπως το δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελευθερία του λόγου και της μετακίνησης, καθώς και την οικονομική ευημερία που υποσχόταν η Ευρώπη, που όμως όντας βυθισμένη σε μία εσωτερική κρίση βρίσκονταν πολύ μακριά από τον αρχικό σκοπό της.

Επιπροσθέτως το Maidan μπορεί να ερμηνευθεί ως μια μετά-αποικιακή επανάσταση που επικεντρώθηκε στη διατύπωση και προώθηση νέων κοινών αξιών, μια ουσιαστικά δημιουργική πράξη θετικής αυτοδιάθεσης που σχετικοποίησε σε μεγάλο βαθμό τη σημασία των εξωτερικών πολιτικών επιρροών. Επιπλέον, προώθησε μια περιεκτική ερμηνεία της ουκρανικής ταυτότητας και της πολιτικής πίστης, που δεν περιορίζεται στην εθνικότητα ή τη γλώσσα, αλλά εκτείνεται στις σχεδόν ξεχασμένες αξίες πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. (Portnov, 2018).

Η Ρωσική Ομοσπονδία από την άλλη καθώς και συγκεκριμένες δυτικές πηγές, όπως η φιλελεύθερη βρετανική εφημερίδα The Guardian, υποστήριζε και προωθούσε την πεποίθηση ότι η επανάσταση του Euromaidan ήταν μια εξέγερση των νεοναζί, εκμεταλλευόμενοι την φυγή του Γιανουκοβιτς και την παρουσία στο Μαινταν της Μαχητικής Δεξιάς, της οποίας οι εκπρόσωποι ήταν απλά εκατοντάδες, ενώ οι διαδηλωτές εκατοντάδες χιλιάδες.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αμφισβήτησης της προέλευσης της Επανάστασης, ο Βλαντιμίρ Πούτιν ταυτίστηκε με την πεποίθηση ότι η Επανάσταση Euromaidan ήταν ένα ναζιστικό πραξικόπημα, περνώντας έτσι στην κατοχή της Κριμαίας και την προσάρτησή της στην Ρωσική Ομοσπονδία. Στη συνέχεια ξεκίνησε έναν πόλεμο στη λεκάνη του Ντόνετσκ, όπου μέχρι εκείνη την στιγμή δεν υπήρχαν εξεγέρσεις, που τον επονόμασε ως «εμφύλιο πόλεμο» μεταξύ των αρχών στο Κίεβο και των ανταρτών στα ανατολικά. Ο πόλεμος αυτός μπορεί να ήταν ένας πραγματικός πόλεμος με τανκς και ρουκετοβομβίδες, αλλά στο «αστικό» κομμάτι του ήταν μυθοπλασία.

Έτσι ο Πούτιν αποφάσισε να φέρει πίσω την Ουκρανία με τη βία, αποτελώντας ο πόλεμος αυτός την κύρια γεωπολιτική συνέπεια της επανάστασης του Euromaidan. (Bohdan, 2023).

3.3. Η προσάρτηση της Κριμαίας και οι επιχειρήσεις στο Ντονμπάς

Η χερσόνησος της Κριμαίας είναι μια γεωγραφική περιοχή με μεγάλο στρατηγικό ενδιαφέρον, διότι λειτουργεί ως διάδρομος της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα. Βρίσκεται πολύ κοντά στη Ρωσία και εξαιτίας του γεγονότος ότι παραδοσιακά ανήκε στη Ρωσική αυτοκρατορία και στη συνέχεια στη Σοβιετική ένωση, υπάρχει έντονο το ρωσικό στοιχείο στην πλειοψηφία των κατοίκων της. (Mearsheimer, 2014). Γενικά, η Κριμαία είναι σημαντική για την Ουκρανία γιατί εκτός της θαλάσσιας στρατηγικής σημασίας και των σημαντικών ενεργειακών της πόρων, κατέχει μια επαρκή βιομηχανία και υπηρεσίες, έχει παραγωγή πολύτιμων φυτικών καλλιεργειών (φρούτα, σταφύλια, καπνός, λαχανικά, λουλούδια, κρασιά, ψάρια, κονσέρβες), αλλά επίσης αποτελεί θέρετρο υγείας και τουριστική περιοχή. (Kubijonyč et.al., 2022).

Μετά την ανατροπή της κυβέρνησης του Γιανούκοβιτς ως επακόλουθο της επανάστασης του Euromaidan, πραγματοποιούνται αντικυβερνητικές διαδηλώσεις στην ανατολική Ουκρανία οι οποίες καταδικάζουν το κίνημα Maidan. (Sharkov, 2016). Οι διαδηλώσεις αυτές προέρχονται από φιλόρωσες ομάδες, οι οποίες τάχθηκαν κατά των γεγονότων του Κιέβου, επιζητώντας στενότερους δεσμούς ή ενσωμάτωση στη Ρωσία, αλλά και επέκταση της αυτονομίας ή πιθανή ανεξαρτησία της Κριμαίας. (‘Κρίση στην Κριμαία το 2014’, 2023)

Η ρωσική ομοσπονδία λοιπόν, χαρακτηρίζοντας την αλλαγή της κυβέρνησης στο Κίεβο ως « πραξικόπημα », με το πρόσχημα της παροχής προστασίας στους πολίτες από τους εθνικιστές, παραχωρεί στον πρόεδρο της Ρωσίας Βλαντίμιρ Πούτιν την εξουσία να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία στην Ουκρανία. (Bohdan, 2023). Έτσι, παρά το γεγονός ότι η Ρωσία αρχικά αρνείται την ύπαρξη στρατευμάτων της εντός της Κριμαίας (Gressel, 2019),

ομάδα Ρώσων ένοπλων στρατιωτικών καταλαμβάνουν κρυφά το Κοινοβούλιο της Κριμαίας στις 27 Φεβρουαρίου του 2014. (Simpson, 2014), καταλαμβάνοντας έναν μεγάλο αριθμό μεγάλων κτηρίων της Κριμαίας, συμπεριλαμβανομένου του κτηρίου του Κοινοβουλίου και δύο αεροδρομίων, διακόπτοντας συγχρόνως όλες τις τηλεπικοινωνίες και τις διαδικτυακές υπηρεσίες μεταξύ της Κριμαίας και της υπόλοιπης Ουκρανίας.

Από την άλλη οι ουκρανικές αρχές ενώ κατηγορούν τη Ρωσία για επέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα της Ουκρανίας, γεγονός που η Ρωσία επίσημα αρνήθηκε (‘Κρίση στην Κριμαία το 2014’, 2023), αδυνατούν να ανακτήσουν τον έλεγχο της κατεχόμενης περιοχής, λόγω της υποβαθμισμένης κατάστασης των ουκρανικών Ενόπλων Δυνάμεων. (Bohdan, 2023)

Στις 6 Μαρτίου 2014 το Ανώτατο Συμβούλιο της Κριμαίας ζητάει από τη Ρωσία την επανένωση, με δημοψήφισμα (αμφιλεγόμενης νομιμότητας) και στις 16 του ίδιου μήνα η Ρωσία την παραχωρεί, υπογράφοντας οι δύο πλευρές στις 18 Μαρτίου την ένταξη της περιοχής στη Ρωσική Ομοσπονδία. Ωστόσο, η ουκρανική εθνική κυβέρνηση δεν αναγνωρίζει την ηγεσία του συμβουλίου και θεωρεί τις αποφάσεις της αντισυνταγματικές. (BBC, 2014). Και η σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών όμως απορρίπτει το δημοψήφισμα και την προσάρτηση, με την υιοθέτηση ψηφίσματος που επιβεβαιώνει την κυριαρχία της Ουκρανίας επί της περιοχής της Κριμαίας (United Nations A/RES/68/262 General Assembly 2014).

Στην ουσία η ρωσική ομοσπονδία τοποθέτησε έναν πρωθυπουργό-μαριονέτα, διεξήγαγε παράνομο δημοψήφισμα και προσάρτησε την Κριμαία παραβαίνοντας διεθνείς κανόνες. Στη συνέχεια με την υποστήριξη του ρωσικού στρατού προκάλεσε μια τεχνητή εξέγερση στο Λουγκάνσκ και Ντονέτσκ, στη λεκάνη του Ντόνετσκ, χαρακτηρίζοντας την σύγκρουση στην περιοχή του Ντονμπάς ως εμφύλιο πόλεμο και στην συνέχεια με το πρόσχημα του ειρηνευτή μεσάζοντα πίεσε την Ουκρανία να αποδεχθεί τους όρους των συμφωνιών κατάπαυσης του πυρός του Μινσκ Ι και ΙΙ (οι οποίες ήταν εντελώς δυσμενείς για εκείνη), ενώ ταυτόχρονα συνέχιζε έναν επιθετικό πόλεμο εναντίον της. (Bohdan, 2023).

Ωστόσο υπήρξε μεγάλη διεθνής κατακραυγή για την παραβίαση της βασικής αρχής του διεθνούς δικαίου από την Ρωσία, το οποίο αφορά την κυριαρχία και αδιαίρετοτητα της εθνικής επικράτειας. (Marxsen 2016). Ως αποτέλεσμα αυτής της κατακραυγής, οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους, καταδικάζουν τη ρωσική εισβολή στην Κριμαία και ζητούν από τη Ρωσία να αποσύρει τις δυνάμεις της. (‘Κρίση στην Κριμαία το 2014’, 2023)

Η προσάρτηση της Κριμαίας προκάλεσε την εκδήλωση κινημάτων σε όλη την νότια και ανατολική Ουκρανία. Και συγκεκριμένα στις 6 Απριλίου 2014 στην περιοχή του Ντόνμπας, η οποία αποτελεί την πιο σημαντική βιομηχανική περιοχή της Ουκρανίας και ολόκληρης της Ανατολικής Ευρώπης, με εξαιρετικά ανεπτυγμένη την βιομηχανία άνθρακα, την μεταλλουργία, τη χημική και κατασκευαστική βιομηχανία, με τεράστιους ενεργειακούς πόρους, με αναπτυγμένη γεωργία και μεταφορικό δίκτυο. (Kubijonyč & Stebelsky, 2022).

Στην περιοχή αυτή, την λεγόμενη Λεκάνη Ντονέτσκ, εκδηλώθηκε ένοπλο κίνημα που είχε στόχο την ένωση της περιοχής με την Ρωσία. Κάποιες από τις πρώτες δράσεις των αυτονομιστών - οι οποίοι σύμφωνα με ερευνητές ήταν υποκινούμενοι από τη Ρωσία - ήταν οι καταλήψεις σε κρατικά κτίρια, όπως των Υπηρεσιών Ασφαλείας της Ουκρανίας στο Λουγκάνσκ, η παρακώλυση διοικητικών και κρατικών λειτουργιών στην περιοχή (Wither, 2016), η αυτοανακήρυξη του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ ως αυτόνομες περιοχές (Plokhyy, 2017) και το αίτημα για ομοσπονδοποίηση της Ουκρανίας ή για ένταξη στη Ρωσική Ομοσπονδία. (Snegovaya, 2018).

Η Ουκρανία ενώ κατάφερε την καταστολή των κινημάτων στα νότια, η ενίσχυση των αυτονομιστών στην περιοχή του Ντόνμπας από την Ρωσία οδήγησε τις επιχειρήσεις των καταστολών της, σε τέλμα. Η Ρωσία δεν ακολούθησε στην περιοχή του Ντόνμπας τα πρότυπα της Κριμαίας, καθώς εξυπηρετούσε καλύτερα στα συμφέροντά της και στον έλεγχο της Ουκρανίας να παραμείνει η περιοχή ως «Παγωμένης Διαμάχης». Αυτό που έκανε όμως ήταν να αποδώσει ρωσική ιθαγένεια σε περισσότερους από 600.000 κάτοικους της περιοχής, παρέχοντάς τους διαβατήρια, ενισχύοντας τις αυτονομιστικές τάσεις και διεξάγοντας μεγάλες στρατιωτικές ασκήσεις, επιδεικνύοντας την στρατιωτική της ισχύ. (Lakomy, 2016).

Ένα μήνα μετά την κατάληψη της Κριμαίας από τη Ρωσία, ο Putin παραδέχτηκε ότι Ρώσοι στρατιώτες συμμετείχαν στην προσάρτηση παρουσιάζοντας ως δικαιολογία την προστασία των Ρώσων που απειλούνταν από τη «φασιστική βία στη χώρα» (Council on Foreign Relations, 2019; Tefft, 2021). Αυτή η δικαιολογία περί διάσωσης Ρώσων και ρωσόφωνων από τους εθνικιστές έγινε επαναλαμβανόμενο σενάριο που μεταδίδονταν από όλα τα ελεγχόμενα από το κράτος ρωσικά μέσα ενημέρωσης, όπου παρουσίαζαν μία εναλλακτική πραγματικότητα στην οποία εκτυλισσόταν μια ανθρωπιστική κρίση κατά την οποία οι Ρωσόφωνοι Ουκρανοί είχαν δεχθεί επίθεση από φασιστικές δυνάμεις της χώρας. (Lichtenstein et al., 2019).

Εικόνα 4: Η χερσόνησος της Κριμαίας που προσαρτήθηκε από την Ρωσία το 2014 και οι περιοχές Ντόννετσκ και Λουγκάνσκ. Πηγή : <https://www.euronews.com/my-europe/2022/02/04/russia-ukraine-border-crisis-explained-why-now-what-s-the-history-what-are-putin-s-motivat>

3.4. Οι συμφωνίες Μινσκ Ι και ΙΙ

Στις 5 Σεπτεμβρίου 2014 προκειμένου να πραγματοποιηθεί τερματισμός του πολέμου στο Ντονμπάς, κατά τον οποίο σχεδόν 14000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, υπογράφεται η ειρηνευτική συμφωνία, του Μίνσκ, σύμφωνα με την οποία το Ντονμπάς παραμένει εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων της Ουκρανίας. Για την επόπτευση της λήξης των εχθροπραξιών, ορίστηκαν Παρατηρητές του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Την συμφωνία του Μίνσκ υπέγραψαν η Ελβετή εκπρόσωπος - διπλωμάτης και εκπρόσωπος του ΟΑΣΕ Heidi Tagliavini, ο πρώην πρόεδρος και εκπρόσωπος της Ουκρανίας (Ιούλιος 1994 έως Ιανουάριος 2005) Leonid Kuchma, ο Ρώσος Πρέσβης στην Ουκρανία και Ρώσος εκπρόσωπος Mikhail Zurabov και οι επικεφαλές των ανταρτών Alexander Zakharchenko και Igor Plotnitsky.

Το κείμενο του πρωτοκόλλου της συμφωνίας Μίνσκ Ι προέβλεπε:

- Την εξασφάλιση της άμεσης διμερούς κατάπαυσης του πολέμου.
- Τη εξασφάλιση της επόπτευσης για την κατάπαυση του πυρός από τον ΟΑΣΕ.
- Την αποκέντρωση της εξουσίας, μεταξύ άλλων μέσω της έγκρισης του ουκρανικού νόμου «Περί προσωρινής διαταγής τοπικής αυτοδιοίκησης σε συγκεκριμένες περιφέρειες των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ».
- Την διασφάλιση της μόνιμης παρακολούθησης των ουκρανορωσικών συνόρων και της επαλήθευσης από τον ΟΑΣΕ με τη δημιουργία ζωνών ασφαλείας στις παραμεθόριες περιοχές της Ουκρανίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.
- Την άμεση απελευθέρωση όλων των ομήρων και των παρανόμως κρατουμένων.
- Την θέσπιση ενός νόμου που εμποδίζει τη δίωξη και την τιμωρία ανθρώπων που έχουν σχέση με τα γεγονότα στις περιοχές των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- Την συνέχεια του εθνικού διαλόγου χωρίς αποκλεισμούς.
- Την λήψη μέτρων για ανθρωπιστική βοήθεια στο Ντονμπάς.
- Την εξασφάλιση πρόωρων τοπικών εκλογών σύμφωνα με τον ουκρανικό νόμο «Περί προσωρινής διαταγής τοπικής αυτοδιοίκησης σε συγκεκριμένες περιφέρειες των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ».
- Την απόσυρση των παράνομων ένοπλων δυνάμεων στρατιωτικού εξοπλισμού, μαχητών και μισθοφόρων από το έδαφος της Ουκρανίας.
- Την έγκριση ενός προγράμματος που θα εξασφαλίζει την οικονομική ανάκαμψη και ανασυγκρότηση της περιοχής του Ντονμπάς.
- Την εξασφάλιση προσωπικής ασφάλειας στους συμμετέχοντες στις διαβουλεύσεις.
(“Συμφωνίες του Μίνσκ” 2003)

Η πρώτη συμφωνία του Μίνσκ όμως δεν είχε αποτελεσματικότητα καθώς απέτυχε να σταματήσει τις εχθροπραξίες. Συγκεκριμένα μετά την συμφωνία ξέσπασε η μάχη του αεροδρομίου του Ντονετσκ, αλλά και στις 2 Νοεμβρίου διεξήχθησαν εκλογές αντίθετα με τους όρους του πρωτοκόλλου. (“Συμφωνίες του Μίνσκ” 2003).

Έτσι στις 12 Φεβρουαρίου 2015 οι ηγέτες της Ουκρανίας, της Ρωσίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας υπέγραψαν μια αναθεώρηση της πρώτης συμφωνίας, την Μινσκ ΙΙ με στόχο τον τερματισμό των μαχών στην ανατολική Ουκρανία.

Το κείμενο του πρωτοκόλλου της συμφωνίας Μινσκ ΙΙ προέβλεπε:

- Την άμεση και συνολική κατάπαυση του πυρός.
- Την απόσυρση όλων των βαρέων όπλων και από τις δύο πλευρές.
- Την επίβλεψη και επαλήθευση από τον ΟΑΣΕ.
- Την έναρξη ενός διαλόγου για την προσωρινή αυτοδιοίκηση των περιοχών του Ντόνετσκ και του Λουγκάνσκ, σύμφωνα με την ουκρανική νομοθεσία, και την αναγνώριση ειδικού καθεστώτος με ψήφισμα του κοινοβουλίου.
- Την εξασφάλιση χάρης και αμνηστίας για άτομα που συμμετείχαν στις μάχες.
- Την ανταλλαγή ομήρων και αιχμαλώτων.
- Την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας.
- Την επαναφορά των κοινωνικοοικονομικών δεσμών, συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων καθώς και πληρωμών όλων των λογαριασμών κοινής ωφέλειας, επαναφορά της φορολογίας εντός του νομικού πλαισίου της Ουκρανίας
- Την αποκατάσταση του πλήρους ελέγχου των κρατικών συνόρων από την κυβέρνηση της Ουκρανίας.
- Την αποχώρηση όλων των ξένων ενόπλων σχηματισμών, στρατιωτικού εξοπλισμού και μισθοφόρων.
- Την συνταγματική μεταρρύθμιση στην Ουκρανία, συμπεριλαμβανομένης της αποκέντρωσης, με ειδική αναφορά στο Ντόνετσκ και το Λουγκάνσκ.
- Εκλογές σε Ντόνετσκ και Λουγκάνσκ με όρους που θα συμφωνηθούν με τους εκπροσώπους τους.
- Εντατικοποίηση του έργου μιας Τριμερούς Ομάδας Επαφής που θα περιλαμβάνει εκπροσώπους της Ρωσίας, της Ουκρανίας και του ΟΑΣΕ. (Crace, 2015).

Βάσει της δεύτερης συμφωνίας του Μινσκ, η Ουκρανία δεσμεύεται σε ένα νέο σύνταγμα που θα κατοχυρώνει το καθεστώς των περιοχών Ντόνετσκ και Λουγκάνσκ. (Bentzen, 2015).

Σύμφωνα με τον Bentzen (2015), όταν η πρώτη συμφωνία του Μινσκ - η οποία ευνοούσε περισσότερο την Ουκρανία και την Δύση - κατέρρευσε, η Δύση πίεζε την Ρωσία να εγκαταλείψει τους αυτονομιστές και να παραδώσει τον έλεγχο των συνόρων, ειδάλλως θα επωμίζονταν τις ανάλογες κυρώσεις. Η συμφωνία Μινσκ Ι ήταν ουσιαστικά μια συμφωνία ανακωχής χωρίς να κατοχυρώνει την διασφάλιση των συμφερόντων αμφοτέρων. Αντίθετα η Μινσκ ΙΙ όπως αναφέρουν οι μελετητές της, αποτελεί μια αδιαμφισβήτητη νίκη της Ρωσίας για τις περιοχές Ντόνετσκ και Λουγκάνσκ καθώς η συμφωνία επέφερε, όσον αφορά αυτές, ειδικό καθεστώς και κατοχυρώσεις ότι οι αυτονομιστές θα προστατευτούν πριν η Ρωσία υποχρεωθεί να παραδώσει τον έλεγχο των συνόρων. Επομένως οι όροι του Μινσκ δεν εμπόδισαν την Ρωσία να διατηρεί την επιρροή της στην Ουκρανία μέσω των αυτονομιστών.

Η δεύτερη λοιπόν συμφωνία παρότι δεν επέφερε τερματισμό των συγκρούσεων, εντούτοις, καθώς οι δύο πλευρές ξεκίνησαν την ανταλλαγή κρατουμένων, κατά κάποιο τρόπο πάγωσε τις εχθροπραξίες. Άλλωστε αυτή η αδυναμία της συμφωνίας για οριστική λύση του ζητήματος της Ανατολικής Ουκρανίας φάνηκε περισσότερο μετά από επτά χρόνια, όπου ο Β. Πούτιν το Φεβρουάριο του 2022 ανακοίνωσε ότι αναγνωρίζει την ανεξαρτησία και κυριαρχία των Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντονέτσκ και Λουχάνσκ, (naftemporiki.gr, 2022), ακυρώνοντας de facto την ειρηνευτική συμφωνία του Μίνσκ με την αιτιολογία της έλλειψης εμπιστοσύνης στη Δύση αφού, όπως ισχυρίστηκε, το ΝΑΤΟ παρά την υπόσχεσή του **μέσω** μιας μακροχρόνιας στρατηγικής η οποία αποσκοπεί στην απομόνωση και τον έλεγχο της Ρωσίας, διευρύνει την δύναμή του σε περιοχές ζωτικών συμφερόντων για αυτήν. (dikastiko.gr 2022).

3.5.Οι συνέπειες της κρίσης (2014)

Μια σοβαρή συνέπεια από την κρίση στην Κριμαία ήταν η ύφεση της οικονομίας της Ουκρανίας από το 2014. Υπήρξε πτώση 17 τοις εκατό στο ΑΕΠ, τα συναλλαγματικά αποθέματα μειώθηκαν όπως και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Εν τω μεταξύ, η αναβίωση της Συμφωνίας Σύνδεσης και της Περιεκτικής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών με την ΕΕ είχε ως αποτέλεσμα η ΕΕ να εκτοπίσει τη ρωσική ομοσπονδία από κύριο εμπορικό εταίρο της Ουκρανίας και να την ενθαρρύνει για τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Έτσι οι κρατικές δαπάνες μειώθηκαν, το διεφθαρμένο τραπεζικό σύστημα καθαρίστηκε, ο τομέας του φυσικού αερίου μεταρρυθμίστηκε και λήφθηκαν μέτρα για τη μείωση της διαφθοράς. Επιπροσθέτως επήλθε αύξηση του ΑΕΠ άνευ προηγουμένου, 195 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ ως τα τέλη του 2021 ενώ μειώθηκε ο πληθωρισμός και αυξήθηκαν τα διεθνή αποθέματα. Αυτή η οικονομική άνθιση της Ουκρανίας διακόπηκε το 2022, με υποχώρηση του ΑΕΠ κάτω από το 30%. (Bohdan, 2023).

Επιπλέον, η προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία και ο τρόπος που αυτή συντελέστηκε άφησε μεγάλο στίγμα στις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις ενώ παράλληλα επέφερε την εκκαθάριση των ρωσόφιλων στοιχείων εντός αυτών. Παράλληλα όμως ενίσχυσε το εθνικό φρόνημα των Ουκρανών, οι οποίοι προετοιμάστηκαν να αμυνθούν στο πάτριο έδαφος σε περίπτωση νέας ρωσικής εισβολής. Ακόμη, η ουκρανική κυβέρνηση ξεκίνησε να αναζητά νέους τρόπους προσέγγισης με την Δύση επιδιώκοντας τον εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων της με δυτικά όπλα και την ένταξη της στο ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τροποποιώντας κατάλληλα το Σύνταγμα της. (Office of the United Nations, 2016).

Όσον αφορά την πλευρά της Ρωσίας, η Ε.Ε. και οι Η.Π.Α προχώρησαν σε κυρώσεις παίρνοντας πρωτοβουλίες διαμεσολάβησης, προκειμένου να βρεθεί μια κοινά αποδεκτή λύση. Έτσι στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Απρίλιο, αμέσως μετά την προσάρτηση της Κριμαίας, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση επιβάλλει κυρώσεις στη Ρωσική αντιπροσωπεία με συνέπεια την αναστολή σημαντικών δικαιωμάτων της όπως του δικαιώματος της ψήφου και της συμμετοχής, τόσο στο Προεδρείο όσο και στη Διαρκή

Επιτροπή της Συνέλευσης αλλά και στην παρατήρηση των εκλογών. (PA of Coe, Annexation of Crimea is illegal, 2014).

Μετά τις οικονομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στην Ρωσία, λόγω της προσάρτησης της Κριμαίας, αναγκάστηκε να αναπροσαρμόσει την Στρατηγική της στο τομέα της ενέργειας προχωρώντας στις απαραίτητες δομικές αλλαγές, αντισταθμίζοντας τις απώλειες των εσόδων της μέσω της στροφής σε νέες αγορές όπως της Ασίας, εφόσον η Ευρώπη άλλαξε την ενεργειακή στρατηγική της με την απεξάρτησή της από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα έως το 2030. Έτσι ξεκινώντας τον εφοδιασμό της Ασίας από το 2019, τον Φεβρουάριο του 2022 Ρωσία και Κίνα ανακοίνωσαν 30ετή σύμβαση προμήθειας της Κίνας με ρωσικό φυσικό αέριο, μέσω ενός νέου αγωγού δυναμικότητας 50 δις κυβικών ετησίως που ονομάζεται «Power of Siberia». Ο αγωγός θα μεταφέρει φυσικό αέριο από τη δυτική Σιβηρία μέσω Μογγολίας και αναμένεται να λειτουργήσει το 2030, με την Ρωσία να συγκαταλέγεται μεταξύ των τεσσάρων μεγαλύτερων εξαγωγέων LNG παγκοσμίως.

Συνοψίζοντας, η προσάρτηση της Κριμαίας επέφερε πολλές αλλαγές σε διεθνές επίπεδο, καθώς ποτέ άλλοτε από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι σχέσεις Ρωσίας-Δύσης δεν ήταν τόσο τεταμένες. Το NATO ενίσχυσε την παρουσία του στις βαλτικές χώρες, Ρωσία και Δύση επένδυσαν σε νέους εξοπλισμούς, μέσα από τους οποίους η Ρωσία εμφανίζεται ως μια νέα αναγεννημένη πυρηνική δύναμη που θεωρεί την προσάρτηση της Κριμαίας μια απολύτως δικαιολογημένη αντίδραση απέναντι στην διείσδυση της νατοϊκής συμμαχίας στα σύνορα της. (Μάουντερ, 2019)

3.6. Ο ρόλος της Δύσης και του NATO

Όπως έχει αναφερθεί, ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν ισχυρίζεται ότι η προσάρτηση της Κριμαίας ήταν απάντηση στη διεύρυνση του NATO. Από την άλλη πλευρά, οι ηγέτες του NATO υποστηρίζουν ότι η διεύρυνσή τους ανατολικά, εκτός του ότι δεν αποτελεί αιτία της κρίσης στην Ουκρανία και δεν απειλεί τη Ρωσία, δημιουργεί αντιθέτως σταθερότητα που αφορά όλη την Ευρώπη. (Wolff, 2015).

Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε, ότι το NATO έχει δεχθεί 14 νέα μέλη από την Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια από το 1999. Στη σύνοδο κορυφής του Βουκουρεστίου το 2008 οι σύμμαχοι του NATO συμφώνησαν ότι η Ουκρανία, μαζί με τη Γεωργία, θα ενταχθούν στο μπλοκ στο μέλλον. Η «πολιτική ανοικτών θυρών» του NATO δηλώνει ότι κάθε ευρωπαϊκή χώρα, που μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις ένταξης και να συμβάλει στην ασφάλεια στον ευρωατλαντικό χώρο, θα μπορούσε να ενταχθεί στον οργανισμό. Τον Δεκέμβριο του 2021, η ρωσική διοίκηση δημοσίευσε έναν κατάλογο αιτημάτων προς τις δυτικές χώρες, συμπεριλαμβανομένης μιας νομικά δεσμευτικής εγγύησης ότι το NATO δεν θα επεκταθεί περαιτέρω ανατολικά. Η ένταξη της Ουκρανίας στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο θα συνεπάγονταν την στρατηγική και στρατιωτική περικύκλωση της Ρωσίας και την (αυτονόητη) απομόνωσή της από την Ευρώπη. Σύμφωνα με τον υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Σεργκέι Λαβρόφ, η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO είναι μια

«κόκκινη γραμμή» για τη Ρωσία, διότι αυτό θα σήμαινε την ύπαρξη στρατευμάτων του NATO κοντά στα ρωσικά σύνορα. (Statista, 2023).

Σύμφωνα με τον Mearsheimer (2014), η ρίζα του προβλήματος είναι η διεύρυνση του NATO, η οποία περιλαμβάνει μια ευρύτερη στρατηγική για να βγάλει την Ουκρανία από την τροχιά της Ρωσίας και να την ενσωματώσει στη Δύση. Αλλά ταυτόχρονα και η επέκταση της Ε.Ε. ανατολικά ήταν επίσης κρίσιμα στοιχεία που συνετέλεσαν στο ξέσπασμα της κρίσης.

Ο John Mearsheimer υποστηρίζει ότι για το ξέσπασμα της κρίσης στην Κριμαία ευθύνονται, κατά κύριο λόγο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι τους. Η εισβολή των Ρώσων ήταν προδιαγεγραμμένη και αναπόφευκτη για τους διεθνείς δρώντες υπό τις τότε παρούσες συνθήκες. Η επέκταση του NATO και η διαδικασία σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσαν δύο σημαντικούς παράγοντες που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη σε σχέση με την ουκρανική κρίση (Mearsheimer, 2014). Επίσης ισχυρίζεται ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες χειρίστηκαν λανθασμένα τις σχέσεις τους με τη Ρωσία, καθώς στην προσπάθειά τους να μπει η Ουκρανία στο NATO οι δυτικές κυβερνήσεις αμφισβήτησαν τα βασικά συμφέροντα ασφαλείας της Ρωσίας, η οποία ήταν υποχρεωμένη να αντισταθεί παρότι η ρωσική πολιτική απέναντι στην Ουκρανία ήταν σε ισχύ πολύ πριν τις λανθασμένες δυτικές πολιτικές. Σύμφωνα λοιπόν με τον Mearsheimer, το 2008 το NATO δήλωσε ότι η Ουκρανία θα ενταχθεί κάποια στιγμή στην συμμαχία, χωρίς όμως να γνωρίζει τι θα συμβεί στη συνέχεια, όπως και για περισσότερο από μισή δεκαετία σχεδόν όλοι οι Ουκρανοί πολιτικοί - **όχι μόνο φιλορώσοι όπως ο Βίκτορ Γιανουκόβιτς**, κατευθύνονταν προς αυτήν την ιδέα γνωρίζοντας ότι η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO δεν είχε ισχυρή εγγώρια υποστήριξη και, αν γινόταν λάθος χειρισμός, θα μπορούσε να απειληθεί η εθνική της κυριαρχία.

Στην ομιλία του στις 24 Φεβρουαρίου που ανακοίνωσε την εισβολή, ο Πούτιν άφησε να εννοηθεί έντονα ότι θα χρησιμοποιήσει πυρηνικά όπλα εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους εισέλθουν στον πόλεμο. Απευθυνόμενος σε «εκείνους που μπορεί να μπαίνουν στον πειρασμό να παρέμβουν», είπε, «πρέπει να γνωρίζουν ότι η Ρωσία θα απαντήσει αμέσως και ότι οι συνέπειες θα είναι τέτοιες που δεν έχετε δει ποτέ σε ολόκληρη την ιστορία σας». Από την άλλη η Δύση φαίνεται να έχει καταλήξει σε συναίνεση σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία, διότι η σύγκρουση έχει φτάσει σε ένα παρατεταμένο αδιέξοδο, που τελικά αποδυναμώνει την Ρωσία κάνοντάς την να αποδεχθεί μια ειρηνική συμφωνία που ευνοεί τις Ηνωμένες Πολιτείες, το NATO, καθώς και την Ουκρανία. (Mearsheimer, 2014).

Τέλος, είναι εμφανές ότι η κρίση στην Ουκρανία το 2014 αιφνιδίασε το NATO και την ΕΕ καταδεικνύοντάς τους ότι πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες μορφές πολέμου που εισήγαγε η Ρωσία και αυτό αποδεικνύεται στην συνέχεια με την νέα εισβολή της στην Ουκρανία το 2022. (Κοτζαγιάννης, 2022).

3.7. Ο ρόλος της Ρωσίας

Σύμφωνα με τον Brzezinski (1994) «χωρίς την Ουκρανία η Ρωσία παύει να είναι αυτοκρατορία, αλλά με την Ουκρανία να υποτάσσεται, η Ρωσία γίνεται αυτόματα αυτοκρατορία».

Είναι απορίας άξιο το γεγονός ότι οι Ρώσοι πέρασαν στην προσάρτηση της Κριμαίας και όχι άλλης περιοχής. Ο λόγος αυτής της προτίμησης σύμφωνα με τον Διεθνολόγο και καθηγητή διεθνών σχέσεων Γεώργιο Φίλη, δεν είναι μόνο η γεωστρατηγική αξία της Κριμαίας και η σημασία της στην άμυνα της Ρωσίας ούτε η συναισθηματική, πολιτισμική και ιστορική της αξία, αλλά ούτε απλά και μόνο η γεωγραφική της θέση επειδή λειτουργεί ως διάδρομος της Ρωσίας προς στη Μαύρη Θάλασσα. Ο απώτερος λόγος της προσάρτησης της Κριμαίας είναι το γεγονός ότι η Κριμαία διαθέτει αξιόλογα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. (Φίλης, 2014). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ουκρανικής κυβέρνησης, κάτω από τον πυθμένα της παραπάνω περιοχής βρίσκονται 2.3 εκατομμύρια τόνοι πετρελαίου. (Biersack, & O'lear, 2014). Άρα, παρά το σενάριο της Ρωσίας για προστασία των ρωσόφωνων από φασίστες εθνικιστές, συμπεραίνουμε ότι ο πραγματικός λόγος της προσάρτησης της Κριμαίας είναι μεγαλύτερος έλεγχος στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου με σκοπό τον ενεργειακό σχεδιασμό. (Φίλης, 2014). Έτσι η Ρωσία με την προσάρτηση της Κριμαίας απέτρεψε την Ουκρανία να εκμεταλλευτεί τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Μαύρης Θάλασσας, διατηρώντας την Ουκρανία εξαρτημένη ενεργειακά, ασκώντας συγχρόνως επιρροή στις οικονομικές και πολιτικές ελίτ και μέσω αυτών στην εσωτερική και την εξωτερική πολιτική της. (Broad, 2014).

Επιπλέον, η προσάρτηση της Κριμαίας, απάλλαξε τη Ρωσία από την υποχρέωση να πληρώνει ενοίκιο για την μίσθωση της βάσης. Επίσης η Σεβαστούπολη παρέχει τη δυνατότητα πρόσβασης στο Ρωσικό ναυτικό στην Μεσόγειο θάλασσα, στον Βόρειο Ατλαντικό και στον Ινδικό ωκεανό. Ακόμη, στη βάση της Σεβαστούπολης βρίσκεται το αρχηγείο της Τακτικής Δύναμης Μεσογείου (Mediterranean Task Force), με αποστολή τη διεξαγωγή επιχειρήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Τέλος, εκτός από τη δυνατότητα προβολής δύναμης μέχρι τον Ινδικό ωκεανό, η κατοχή της χερσονήσου της Κριμαίας παρέχει τη δυνατότητα στη Ρωσία να ενισχύσει τις αμυντικές της δυνατότητες ("Crimea's Strategic Value to Russia," 2014), αυξάνοντας τον αριθμό του στρατιωτικού προσωπικού και μέσω των τα οποία περιορίζονταν από τις υφιστάμενες συμφωνίες (Biersack, J., & O'lear, S. 2014). Επιπροσθέτως, η Ρωσία αύξησε τα χωρικά της ύδατα κατά 36000 τετραγωνικά μίλια, με αποτέλεσμα να συνορεύει με την Ρουμανία και την Τουρκία αποκτώντας το δικαίωμα εκμετάλλευσης στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (Economic Exclusion Zone) που εκτείνεται 200 μίλια από τις ακτές της χερσονήσου. (Biersack, & O'lear, 2014).

Όπως έχουμε αναφέρει, τα βασικά επιχειρήματα της Ρωσίας σχετικά με την προσάρτηση της Κριμαίας ήταν ότι ένωσε να απειλούνται τα εθνικά της συμφέροντα από τις ενέργειες της Δύσης. Όμως σύμφωνα με τον Treisman, η προσάρτηση αποτελεί προϊόν των ιμπεριαλιστικών φιλοδοξιών του Putin καθώς και της βεβιασμένης αντίδρασής του ως απάντηση στην εκδίωξη του Yanukovych. (Treisman, 2016).

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις για το αν η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 ήταν προσχεδιασμένη και μέρος της μακροπρόθεσμης στρατηγικής του Πούτιν ή αν ήταν τακτική αυτοσχεδιασμού. Ορισμένοι αναλυτές θεωρούν ότι ο Πούτιν ήταν προσηλωμένος στο «ουκρανικό ζήτημα», καθώς και από τις ομιλίες του διακρίνεται ξεκάθαρα η επιθυμία του να δημιουργήσει την Ομοσπονδιακή Πολιτεία της Νέας Ρωσίας (Novorossiia), μια

αυτοπροτεινόμενη συννομοσπονδία δημοκρατιών στις ανατολικές περιοχές της Ουκρανίας (Twardowski 2015). Για τον σκοπό του αυτόν προσπαθούσε, χρησιμοποιώντας μια εθνικιστική ρητορική (Prague Post Editor 2014, Makarychev 2014), να πείσει τους ρωσόφωνους της Κριμαίας να την δουν μέσα από μια παραμορφωμένη ιστορική σκοπιά, όπως ήταν κάποτε, κομμάτι της Ρωσίας. (Bowen ,& Galeotti, 2014).

4.ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΤΟ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2022

4.1. Το Χρονικό του Πολέμου

Μετά από τη συμφωνία του Μινσκ, υπήρξαν επανειλημμένες παραβιάσεις της με τις συγκρούσεις Ρωσίας - Ουκρανίας να μετατρέπονται σε πόλεμο χαρακωμάτων. Υπήρχε ελπίδα προόδου το 2019, καθώς αμφότεροι αντάλλαξαν αιχμαλώτους και ο Ουκρανός πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι πίστευε ότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να τερματιστεί ο πόλεμος όμως οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. (Euronews, 2022).

Συγκεκριμένα, η επανεμφάνιση της τρέχουσας κρίσης στην Ουκρανία ανάγεται στο Φθινόπωρο του 2021, όταν η Ρωσία άρχισε να χτίζει αμυντικό τείχος χιλιάδων στρατευμάτων (100.000 στρατιώτες), στέλνοντας κοντά στα σύνορα με την Ουκρανία 7.000 τόνους καυσίμων, αρκετές δεξαμενές και αυτοκινούμενα συστήματα πυροβολικού, όπλα και πυρομαχικά, συμπεριλαμβανομένων συστημάτων πυροβολικού και όλμων ως απάντηση στις απειλές του NATO, όπως ισχυρίστηκε ο Ρώσος υπουργός Άμυνας Σεργκέι Σόιγκου.

Τα ρωσικά στρατεύματα αναπτύχθηκαν σε δύο στρατούς και αερομεταφερόμενους σχηματισμούς προς τα δυτικά της Ουκρανίας. Ο Samuel Charap, ανώτερος πολιτικός επιστήμονας στην RAND Corporation και πρώην αξιωματούχος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, δήλωσε ότι «πρόκειται για μια θεμελιωδώς διαφορετική επιχείρηση από οτιδήποτε έχουμε δει πριν».

Στο αντεπιχείρημά του, ο επικεφαλής του NATO Jens Stoltenberg περιέγραψε την πράξη της ρωσικής στρατιωτικής ανάπτυξης ως «αδικαιολόγητη, ανεξήγητη και βαθιά ανησυχητική». Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν έδειξε ανησυχία για τα ρωσικά στρατεύματα και προσπάθησε, μετά από τηλεφωνική επικοινωνία με τον Πούτιν, την αποκλιμάκωση της έντασης. (Euronews, 2022).

Η Δύση κατηγορήσε την Ρωσία για συσσώρευση στρατευμάτων στα ουκρανικά σύνορα ενώ οι σύμμαχοι του NATO έστειλαν στρατεύματα και στρατιωτικό εξοπλισμό στο Κίεβο ανησυχώντας για μια πιθανή εισβολή της Ρωσίας. Το NATO υποστήριξε ότι οι κινήσεις αυτές είναι η απάντηση στην στρατιωτική συσσώρευση εκ μέρους της Ρωσίας. Η Μόσχα αντέτεινε πως οι ενέργειές της αποσκοπούν στην διαφύλαξη «ζωτικών» συμφερόντων ασφάλειας και κατηγορήσε το NATO για υπονόμευση της ασφάλειας στην περιοχή, αφού οι ενέργειες επιδεινώνουν την κατάσταση και δημιουργούν εντάσεις.

Στην συνέχεια, στις 21 Φεβρουαρίου 2022 ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν ανακοινώνει ότι η Ρωσία αναγνωρίζει την ανεξαρτησία των Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντόνετσκ και Λουχάνσκ (DPR και LPR). Τρεις ημέρες αργότερα ξεκινάει στρατιωτική επίθεση στην Ουκρανία ισχυριζόμενος ότι θέλει να προστατεύσει τους κατοίκους της περιοχής του Ντονμπάς από την ουκρανική κυβέρνηση. Η εισβολή είχε ως αποτέλεσμα οι ρωσικές δυνάμεις να επιτεθούν σε μεγάλες πόλεις και υποδομές στην Ουκρανία. (Statista, 2023).

Η εισβολή στην Ουκρανία προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών που αμφότεροι επέβαλαν οικονομικές και άλλες κυρώσεις στην Ρωσία όπως την αποκοπή της από το χρηματοπιστωτικό σύστημα SWIFT.

Εικόνα 5. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022. Πηγή :

<https://egerssi.gr/%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%BF-%CE%B7-%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B5-%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B7/>

4.2.Οι αιτίες του Πολέμου

Ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας Ουκρανίας το 2022, έχει βαθιές ρίζες, που όπως αναλύσαμε στην εργασία μας, δεν περιορίζονται στην Ουκρανία. Η άποψη που επικρατεί στις Ηνωμένες Πολιτείες αλλά και στο μεγαλύτερο μέρος της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης σχετικά με το γιατί ο Πούτιν πραγματοποίησε την εισβολή, είναι ότι ο Ρώσος πρόεδρος σε μια προσπάθεια ανασύστασης της Σοβιετικής Ένωσης επέλεξε την Ουκρανία, λόγω της στρατηγικής της θέσης στην Κεντρική Ευρώπη, να είναι η πρωτοπόρα στην δημιουργία μιας

νέας σφαίρας επιρροής στο εγγύς εξωτερικό της Ρωσίας. (Hunter, 2023). Πιστεύουν δηλαδή, ότι ο Πούτιν έχει αυτοκρατορικές φιλοδοξίες, δηλαδή είναι αποφασισμένος να κατακτήσει την Ουκρανία και άλλες χώρες επίσης, με σκοπό τη δημιουργία μιας μεγαλύτερης Ρωσίας που θα έχει κάποια ομοιότητα με την πρώην Σοβιετική Ένωση. (Mearsheimer, 2023). Επιπροσθέτως, μέρος του σχεδίου του παιχνιδιού του, είναι οι μηχανορραφίες στους τομείς της ενέργειας, του κυβερνοχώρου και της πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στα κράτη της Βαλτικής,

Μια άλλη άποψη είναι ότι ο Πούτιν, δεδομένου ότι τις τελευταίες δεκαετίες οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι περισσότεροι σύμμαχοι του NATO προσπάθησαν να υποτάξουν την Ρωσία, επιδίωξε να παίξει (η Ρωσία) σημαντικό ρόλο στην ευρωπαϊκή ασφάλεια. (Hunter, 2023).

Ο John Mearsheimer στην ομιλία του στο Ινστιτούτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUI) στη Φλωρεντία στις 16 Ιουνίου 2023, αναφέρει ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι μια πολυδιάστατη καταστροφή, η οποία είναι πιθανό να γίνει πολύ χειρότερη στο άμεσο μέλλον. Επίσης αναφέρει ότι, όταν ένας πόλεμος έχει καταστροφικές συνέπειες, η κατανόηση του πώς συνέβη γίνεται υψίστης σημασίας. Στην ομιλία του ο Mearsheimer αναπτύσσει δύο βασικά επιχειρήματα. Αναλυτικότερα αναφέρει ότι, μπορεί ο Πούτιν να ξεκίνησε και να είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή του πολέμου από τη Ρωσία, όμως οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι κυρίως υπεύθυνες για την πρόκληση της κρίσης στην Ουκρανία. Αλλά και οι σύμμαχοι της Αμερικής φέρουν ευθύνη, ακολουθώντας την τακτική της. Ο κεντρικός ισχυρισμός του Mearsheimer ήταν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες με τις πολιτικές στρατηγικές που έχουν προωθήσει προς την Ουκρανία, την εμμονή τους - όπως χαρακτηριστικά αναφέρει - να φέρουν την Ουκρανία στο NATO, έκαναν τον Πούτιν και τους άλλους Ρώσους ηγέτες να την βλέπουν ως υπαρξιακή απειλή. Η κυβέρνηση Μπάιντεν δεν είχε την πρόθεση να εξαλείψει αυτήν την απειλή μέσω της διπλωματίας της το 2021, με αποτέλεσμα ο Πούτιν να εισβάλλει στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου. Επιπλέον, η αντίδραση των ΗΠΑ και των συμμάχων της στο ξέσπασμα του πολέμου, με την εφαρμογή ολοκληρωμένων κυρώσεων, διπλασίασε τις προσπάθειές της Ρωσίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν ενδιαφέρθηκαν σοβαρά για την εξεύρεση διπλωματικής λύσης στον πόλεμο, αλλά στην ουσία, βοήθησαν στην πτώση της Ουκρανίας. Η πραγματική αιτία του προβλήματος επομένως είναι η προσπάθεια, υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, να γίνει η Ουκρανία ένα δυτικό προπύργιο για τα Ρωσικά σύνορα μέσω τριών αξόνων στρατηγικής: την ενσωμάτωση της Ουκρανίας στην ΕΕ, τη μετατροπή της Ουκρανίας σε φιλοδυτική φιλελεύθερη δημοκρατία, και το πιο σημαντικό, την ενσωμάτωση της Ουκρανίας στο NATO. Η τραγική αλήθεια σύμφωνα με τον Mearsheimer είναι ότι αν η Δύση δεν είχε επιδιώξει την επέκταση του NATO στην Ουκρανία δεν θα υπήρχε πόλεμος και η Κριμαία θα ήταν μέρος της, ενώ η Ουκρανία δεν θα βρισκόταν σε καταστροφική κατάσταση. (Mearsheimer, 2022).

4.3. Οι συνέπειες του πολέμου

Ο πόλεμος Ρωσίας-Ουκρανίας (τον Φεβρουάριο του 2022) ήταν η ταχέως αναπτυσσόμενη ανθρωπιστική κρίση που συνέβη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μια ανθρωπιστική

τραγωδία, καθώς προκάλεσε το θάνατο πολλών αθώων αλλά και τον εκτοπισμό πάνω από 17 εκατομμυρίων ανθρώπων οι οποίοι έγιναν πρόσφυγες σε γειτονικές χώρες όπως καταγράφηκαν από τις 12 Σεπτεμβρίου 2023. Το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) επαλήθευσε 9.614 θανάτους και 17.535 τραυματισμούς αμάχων κατά τη διάρκεια του πολέμου, από τον Σεπτέμβριο του 2023. (Statista, 2023).

Εκτός των συνεπειών στον ανθρωπιστικό τομέα, ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας είχε όπως είναι φυσικό και οικονομικές συνέπειες, με το ρωσικό ρούβλι να πέφτει έναντι του δολαρίου ΗΠΑ, με πρωτοφανές ιστορικό χαμηλό. Όμως οι παρεμβάσεις της Κεντρικής Τράπεζας και η απαίτηση πληρωμής του φυσικού αερίου σε ρωσικά ρούβλια, έχουν ενισχύσει το νόμισμα. Όπως αναφέραμε, μετά τους περιορισμούς στις ρωσικές εισαγωγές ορυκτών καυσίμων στις ΗΠΑ και την ΕΕ, οι ρωσικές εξαγωγές ορυκτών καυσίμων μετατοπίστηκαν στις ασιατικές χώρες με κύριο προορισμό τους την Κίνα. Επιπροσθέτως, εξαιτίας του πολέμου οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου αυξήθηκαν και οι καταναλωτές σε όλο τον κόσμο είδαν τις επιπτώσεις στους λογαριασμούς κοινής ωφέλειας και στις τιμές των εμπορευμάτων, δεδομένου του ρόλου της Ρωσίας ως «σούπερ μάρκετ εμπορευμάτων» στην παγκόσμια αγορά, όπως το έθεσαν κατάλληλα οι αναλυτές της RBC Capital Markets. Οι οικονομίες σε όλο τον κόσμο εξαρτώνται από τη Ρωσία και την Ουκρανία από τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα των δύο χωρών, όπως το σιτάρι. Επιπλέον, η Ρωσία εξάγει τον έκτο μεγαλύτερο όγκο αλουμινίου και είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός παλλαδίου. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών, η Ρωσία παρήγαγε 86 εκατομμύρια τόνους σιταριού το 2020, μόνο για την Κίνα και την Ινδία οι οποίες (FAO, n.d.) καταναλώνουν τη μερίδα του λέοντος της παραγωγής στην εγχώρια αγορά, καθιστώντας τη Ρωσία τον μεγαλύτερο εξαγωγέα σιταριού. (Statista, 2023).

Παρόλα αυτά όμως, σύμφωνα με το τμήμα Ερευνών Statista, πάνω από το εννέα τοις εκατό των παιδιών στη Ρωσία εκτιμάται ότι πέφτουν στη φτώχεια επιπλέον, λόγω της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, με βάση την ανάλυση από το 2022. Βάσει της συγκεκριμένης ανάλυσης, η Ρωσία είχε τα περισσότερα φτωχά παιδιά μεταξύ των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας. Επιπλέον, πέντε τοις εκατό του ουκρανικού παιδικού πληθυσμού αναμενόταν να βιώσει τη φτώχεια ως αποτέλεσμα του οικονομικού σοκ. Η οικονομική ύφεση που προκλήθηκε από τον πόλεμο προβλεπόταν επίσης να αυξήσει τη φτώχεια των ενηλίκων σε ολόκληρη την περιοχή, αν και σε μικρότερο βαθμό.

Από την μία η παιδική φτώχεια και από την άλλη μεριά οι στρατιωτικές δαπάνες της Ρωσίας για τον πόλεμο του 2022, σύμφωνα με την ίδια πηγή, ήταν περίπου 86,4 δισεκατομμύρια (31% αυξημένες από το προηγούμενο χρόνο). Η δε Ουκρανία δαπάνησε 44 δισεκατομμύρια τρέχοντα δολάρια ΗΠΑ για την άμυνα, το μεγαλύτερο ποσό κατά την τελευταία δεκαετία, έχοντας εκείνη τη χρονιά την μεγαλύτερη στρατιωτική δαπάνη παγκοσμίως (Statista, 2023).

Επιπροσθέτως, ως συνέπεια της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία ήρθαν οι κυρώσεις στην Ρωσία, αρχικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες οι οποίες επέβαλλαν μια λίστα με πάνω από δύο χιλιάδες κυρώσεις, η Ελβετία επίσης επέβαλε τον δεύτερο μεγαλύτερο αριθμό κυρώσεων βάσει καταλόγου στη Ρωσία. Μεταξύ 24 Φεβρουαρίου 2022 και 10 Φεβρουαρίου 2023, περιοχές και οργανισμοί παγκοσμίως επέβαλαν 10.608 περιορισμούς σε άτομα από τη

Ρωσία. Επιπλέον, κατά την περίοδο αυτή επιβλήθηκαν 3.431 κυρώσεις βάσει καταλόγου σε οντότητες. Οι κυρώσεις επιβλήθηκαν αρχικά λόγω της αναγνώρισης από τη χώρα των αυτονομιστικών Λαϊκών Δημοκρατιών του Ντόνετσκ και του Λουχάνσκ (DPR και LPR) και στη συνέχεια λόγω της στρατιωτικής επίθεσης στην Ουκρανία. Από τις 23 Ιουνίου 2023, σε 1.544 Ρώσους ιδιώτες και 240 οντότητες επιβλήθηκαν κυρώσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) για υπονόμηση ή απειλή της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας. Τα πρόσωπα στα οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις υπόκειντο σε ταξιδιωτική απαγόρευση και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων στην ΕΕ, ενώ τα περιουσιακά στοιχεία των εταιρειών δεσμεύτηκαν και δεν μπορούσαν να λάβουν χρηματοδότηση στην ΕΕ. Περαιτέρω μεμονωμένα μέτρα επιβλήθηκαν μετά την εισβολή στις 24 Φεβρουαρίου 2022. (Statista, 2023).

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία υπήρξαν σοβαρές συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία, άνοδος του πληθωρισμού, μείωση του επιπέδου του παγκόσμιου ΑΕΠ, με τις οικονομίες της Ρωσίας και της Ουκρανίας να συρρικνώνονται απότομα λόγω των κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Ρωσία. Οι αγορές εμπορευμάτων βρίσκονται σε αναταραχή και οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι εξαιρετικά ασταθείς από την έναρξη της σύγκρουσης. Η αύξηση των γεωπολιτικών κινδύνων που παρατηρήθηκε μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία προκάλεσε κάποιες μακροοικονομικές επιπτώσεις παγκοσμίως, όπως χαμηλότερο καταναλωτικό κλίμα, υψηλότερες τιμές εμπορευμάτων, αυστηρότερες χρηματοπιστωτικές συνθήκες αλλά και ένα σοβαρό πλήγμα στις ευρωπαϊκές οικονομίες και συγκεκριμένα στις βιομηχανίες παραγωγής αγαθών. (Caldara & Penn, 2022).

4.4.Ο Υβριδικός πόλεμος Ρωσίας Ουκρανίας

Ο όρος «υβριδικός πόλεμος» κάνει την εμφάνισή του στις αρχές του 2000 και αποτελεί ένα νέο είδος πολέμου, προσαρμοσμένο στα δεδομένα της εποχής. Υβριδικός θεωρείται ο πόλεμος που μπορεί να διεξαχθεί με τη χρήση συμβατικών και μη συμβατικών μεθόδων και τακτικών. Μέρος των επιχειρήσεων του πολέμου αυτού μπορεί να είναι ο κυβερνοπόλεμος, η τρομοκρατία, ο ανταρτοπόλεμος, η παραπληροφόρηση, οι ψυχολογικές επιχειρήσεις και οποιαδήποτε μέθοδος ή τακτική η οποία μπορεί να επιφέρει την νίκη(“Υβριδικός πόλεμος”2022).

Η ιδέα του υβριδικού πολέμου επινοήθηκε από έναν ταγματάρχη του Αμερικανικού Σώματος Πεζοναυτών, τον William J. Nemeth, το 2002, όπου την χρησιμοποίησε ειρωνικά για να περιγράψει τις τακτικές, τις τεχνικές και τις διαδικασίες που χρησιμοποίησαν οι Τσετσένοι αντάρτες εναντίον των ρωσικών συμβατικών δυνάμεων (Fabian, 2019).

Ωστόσο, παρότι ο όρος έχει επινοηθεί περισσότερο από μια δεκαετία νωρίτερα, έλαβε μεγάλη προσοχή μόνο μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία και τις αρχικές ενέργειές της στην ανατολική Ουκρανία το 2014. Δεδομένου ότι οι ρωσικές ενέργειες αποτέλεσαν έκπληξη τόσο για τους ακαδημαϊκούς όσο και για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, υποστήριξαν ότι οφειλόταν σε μια εντελώς νέα ρωσική στρατηγική αντίληψη που ονομάστηκε στρατηγική υβριδικού πολέμου. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι οι ρωσικές υβριδικές στρατηγικές αποτελούν σαφή πρόκληση για τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ του

NATO και ΕΕ και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για άμεση επιθετικότητα εναντίον τους. Φυσικά, η Ρωσία δεν διαθέτει ατελείωτους πόρους για υβριδικό πόλεμο, οπότε είναι σημαντικό να μην υπερβάλλουμε. Όμως είναι χρήσιμο να θυμόμαστε ότι η Ρωσία χρησιμοποιεί υβριδικές στρατηγικές ως μέσο επιδίωξης αυτού που πιστεύει ότι έγκειται στα εθνικά της συμφέροντα. Παρ' όλα αυτά, η αυξανόμενη πρόκληση που θέτουν οι ρωσικές υβριδικές απειλές είναι πραγματική και αυτό οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να το αναγνωρίσουν. (Fabian, 2019).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από το 1991 με την ανεξαρτητοποίηση της Ουκρανίας έως τον πόλεμο Ρωσίας - Ουκρανίας τον Φεβρουάριο του 2022, μεσολάβησαν πολλά σημαντικά γεγονότα, όπως οι διαδηλώσεις των Ουκρανών που είχαν κύριο σκοπό την συνένωση της Ουκρανίας με την Ευρώπη και την εξυγίανση της Ουκρανίας από το διεφθαρμένο σύστημα που επικρατούσε, τα οποία κατέληξαν στις επαναστάσεις " Πορτοκαλί Επανάσταση" και " Επανάσταση στον Μάινταν". Μεσολάβησαν κρίσεις μεταξύ των δύο χωρών, όπως η ρωσική εισβολή στην Κριμαία και οι επιχειρήσεις στο Ντονμπάς με κατάληξη τον πόλεμο των δύο χωρών το Φεβρουάριο του 2022, καθώς και πολλά σημαντικά πολιτικά γεγονότα, συμφωνίες, αμέτρητες εκλογικές αναμετρήσεις, αλλαγές κυβερνήσεων και εναλλαγές θέσεων. Ο σημαντικότερος λόγος αυτών των κρίσεων που προκάλεσε η Ρωσία, είναι η δυτική επέκταση προς την Ουκρανία, μέσω της προσπάθειας ένταξής της στους διεθνείς οργανισμούς του NATO και της ΕΕ, η οποία θα αποτελούσε σοβαρή απειλή για την ασφάλεια και τα συμφέροντά της αλλά και απώλεια του ελέγχου στη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας. Από την άλλη κύριος υπεύθυνος των συνεχών παρατεταμένων συγκρούσεων, με αποκορύφωμα την κλιμάκωση τους τον Φεβρουάριο το 2022, ήταν οι ΗΠΑ και οι Ευρωπαίοι σύμμαχοί τους οι οποίοι δεν χειρίστηκαν σωστά τις σχέσεις τους με τη Ρωσία, πιέζοντας την Ουκρανία να ενταχθεί στο NATO και αψηφώντας τα βασικά συμφέροντα ασφαλείας της Ρωσίας η οποία ήταν λογικό, και συνάμα αναμενόμενο, να αντισταθεί για να τα προστατέψει. Η Ουκρανία επομένως ήταν το θύμα μίας μάχης μεταξύ γιγάντων που επιθυμούσαν να επεκταθούν και να καλύψουν τα συμφέροντα τους. Η μόνη της επιθυμία ήταν να εκσυγχρονιστεί (ο εκσυγχρονισμός) της με βάση τα δυτικά πρότυπα που της έταζαν δικαιοσύνη, δημοκρατία και διαφάνεια.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Δελερής, Α. Θ. (2012). Απαρχές του Ψυχρού Πολέμου (1946-1949) (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).

Κοτζαγιάννης, Ι. (2022). Η διαχείριση κρίσεων στην ΕΕ και το NATO καθώς και ο ρόλος της εναλλακτικής ενέργειας ως μέσο απεξάρτησης από τα Ρωσικά ορυκτά καύσιμα.

Λαμπριανίδης, Α. (2001). Οικονομική γεωγραφία. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Μανώλη, Π. (2014). Ποιός έχασε (σ)τον πόλεμο στο Κίεβο, Ενημερωτικό Σημείωμα,30, ΕΛΙΑΜΕΠ.

Ντόκος, Θ. (2014). Στρατηγικό Αλφαβητάρι της κρίσης στην Ουκρανία. ΕΛΙΑΜΕΠ νο, 42, 2014.

Σπυρόπουλος, Γ. Μ. (2010). Διεθνείς σχέσεις: ρεαλιστική προσέγγιση, θεωρία και πράξη.

Ξενόγλωσση

Bergene, E. L. (2014). Nation-Building in Ukraine. Kiev' s Ukrainianizing Effect on the Power Elites from the East and South (Master's thesis).

Biersack, J., & O'lear, S. (2014). The geopolitics of Russia's annexation of Crimea: narratives, identity, silences, and energy. Eurasian geography and economics, 55(3), 247-269.

Bowen, A. S., & Galeotti, M. (2014). Putin's empire of the mind. Foreign Policy, 206, 16-19.

Brzezinski, Z. (1994). The premature partnership. Foreign affairs, 67-82.

Broad, W. J. (2014). In taking Crimea, Putin gains a sea of fuel reserves. The New York Times, 17.

Caldara, D., Conlisk, S., Iacoviello, M., & Penn, M. (2022). The effect of the war in Ukraine on global activity and inflation.

Fabian, S. (2019). The Russian hybrid warfare strategy—neither Russian nor strategy. Defense & Security Analysis.

Hunter, R. (2023). The Ukraine crisis: Why and what now?. In Survival February-March 2022 (pp. 7-28). Routledge.

Kubicek P, (2008).The History of Ukraine, Greenwood Press, London.

Kuzio, T. (2012). Twenty years as an independent state: Ukraine's ten logical inconsistencies. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(3-4), 429-438.

Kuzio, T., & D'Anieri, P. (2018). The sources of Russia's great power politics: Ukraine and the challenge to the European order:[book]. *E-International Relations*.

Lakomy, M. (2016). The game of Ukraine: Conflict in Donbass as an outcome of the multilayered rivalry. *Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 13(45), 279-315.

Lane, D. (2008). The Orange Revolution: 'People's Revolution' or Revolutionary Coup?. *The British Journal of Politics and International Relations*.

Lichtenstein, D., Esau, K., Pavlova, L., Osipov, D., & Argylov, N. (2019). Framing the Ukraine crisis: A comparison between talk show debates in Russian and German television. *International Communication Gazette*, 81(1), 66-88.

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1748048518755209>

Makarychev, A. (2014). Russia, Ukraine and the Eastern Partnership: From Common Neighborhood to Spheres of Influence?. *Insight Turkey*, 16(3), 181-199.

Marxsen, C. (2016). The Crimea crisis from an international law perspective. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*, (2), 13-36.

Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine crisis is the West's fault: the liberal delusions that provoked Putin. *Foreign Aff.*, 93, 77.

Mearsheimer, J. J. (2022). The causes and consequences of the Ukraine crisis. *The National Interest*, 23.

Memorandum, B. (1994). Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Budapest. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>.

Minakov, M. (2021). Post-Soviet sovereignty and Ukraine's political development. *Ukraine Analytica*, (02 (24)), 26-34.

Oliynyk, A., & Kuzio, T. (2021). The Euromaidan Revolution, Reforms and Decommunisation in Ukraine. *Europe-Asia Studies*, 73(5), 807-836.

Plokhyy, S. (2017). Lost kingdom: a history of Russian nationalism from Ivan the Great to Vladimir Putin.

Popescu, A. I. C. (2014). Russia's Strategy in Sub-Saharan Security in the Wake of the Ukraine Crisis. *THE COMPLEX AND DYNAMIC NATURE OF THE SECURITY ENVIRONMENT*, 106.

Portnov, A. (2018). Lost in Transition? Ukraine and Europe Since 1991.

Sharkov, D (2016) Sharkov, D (2016) 'Russian Forces Raid Homes of Muslim Community in Crimea', *Newsweek*, 10 December 2016.

Snegovaya, M. (2015). Putin's information warfare in Ukraine. *Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare*, *Russia Report*, 1, 133-135.

Steven Pifer, Robert Einhorn, and Oleksandr Zaytsev,(2014) "The Budapest Memorandum at 20: The United States, Ukraine, and Security Assurances," *The Brookings Institution*.

Tefft, J. F. (2020). Understanding the factors that will impact the succession to Vladimir Putin as Russian President. *RAND*.

Treisman, D. (2016). Why Putin Took Crimea: The Gambler in the Kremlin. *Foreign Aff.*, 95, 47.

Trenin, D. (2018). Russia and Ukraine: From brothers to neighbors. *Carnegie Moscow Center*.

Twardowski, A. (2015). The return of Novorossiia: Why Russia's intervention in Ukraine exposes the weakness of international law. *Minn. J. Int'l L.*, 24, 351.

Wither, J. K. (2016). Making sense of hybrid warfare. *Connections*, 15(2), 73-87.

Wolff, A. T. (2015). The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis. *International Affairs*, 91(5), 1103-1121.

Διαδίκτυο

Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, (2024 Jan 25) in Wikipedia.

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7_%CE%A3%CE%BF%CE%B2%CE%B9%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%CE%A3%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%8E%CE%BD

Μάουντερ, Ο. (2019). Πέντε χρόνια από την προσάρτηση της Κριμαίας.

<https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82/a-47939339>

Υβριδικός πόλεμος. (2022 Nov 26). In Wikipedia.

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CE%B2%CF%81%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82#:~:text=%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B1%20%CE%BC%CE%B5%20%CF%84%CE%BF%CE%BD%20%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%BF%20%CF%80%CE%BF%CF%85%20%CF%87%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B5%2

Φίλης, Γ. (2014). ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ: Στόχος και κοιτάσματα σε Μαύρη Θάλασσα – Κριμαία;

<https://www.defence-point.gr/news/%ce%b1%cf%80%ce%bf%ce%ba%ce%bb%ce%b5%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%bf-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%84%ce%b1-%ce%ba%ce%bf%ce%b9%cf%84%ce%ac%cf%83%ce%bc%ce%b1%cf%84>

BBC NEWS . (2014 Mar 16). Crimea referendum : Voters ‘Russia union’.

<https://www.bbc.com/news/world-europe-26606097>

Bentzen, N. (2015).Ukraine: Follow-up of Minsk II A fragile ceasefire.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI\(2015\)565874_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI(2015)565874_EN.pdf)

Bohdan Harasymiw.(2020).Euromaidan Revolution.

<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CE%5CU%5CEuro%5CmaidanRevolution.htm>

Bohdan Harasymiw.(2020).Orange Revolution.

<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CO%5CR%5CO%5COrangeRevolution.htm>

Bohdan Harasymiw.(2023).History of Ukraine.

<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CH%5CHistoryofUkraine.ht>

Crace, J. (2015). Ukraine crisis: what is in the Minsk ceasefire agreement?

<https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-crisis-minsk-ceasefire-agreement-details>

Civicmonitoring.(n.d.).Cronology.

<https://civicmonitoring.org/747-2/>

CSIS (2014). "Crimea's Strategic Value to Russia".

<https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/crimeas-strategic-value-russia>

Council of Europe (2014) Parliamentary Assembly of Council of Europe: "Annexation of Crimea is illegal".

<https://www.coe.int/en/web/portal/-/parliamentary-assembly-of-council-of-europe-annexation-of-crimea-is-illegal->

Dikastiko.gr. (2022). Διάγγελμα Πούτιν: Αναγνωρίζει την ανεξαρτησία Ντονέτσκ και Λουγκάνσκ.

<https://www.dikastiko.gr/eidhsh/diaggelma-poytin-anagnorizei-tin-anexartisia-ntonetsk-kai-loygkansk/>

Europa Union. (1997 Nov. 11) Publication Office of the Europa Union.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b34ba5c2-cf56-44f6-afc3-7336dff9b0c9/language-et>

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). Crops and livestock products.

<https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>

Kubijovyč, V., Miller, M., Ohloblyn, O., Stebelsky, I., & Zhukovsky, A. (2022). Crimea.

<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CC%5CR%5CCrimea.htm>

Nagel, Christina, και Μαρία Ρηγούτσου. (2009 Nov 21) «5 χρόνια από την ‘πορτοκαλί’ επανάσταση στην Ουκρανία».

<https://www.dw.com/el/5-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1/a-4914237>

NORTH Atlantic Treaty Organijation. (2009 Oct 12). on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

NORTH Atlantic Treaty Organijation. (2022 Sep. 9). North Atlantic Cooperation Council (1991-1997).

https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69344.htm

NORTH Atlantic Treaty Organijation. (2023 Aug.3).Relations with Russia.

https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm

Russian–Ukrainian Friendship Treaty. (2023 August 20). In Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Russian%E2%80%93Ukrainian_Friendship_Treaty#Signing_and_ratification

Stade Duma. (2023, September 1). In Wikipedia .

https://en.wikipedia.org/wiki/State_Duma

Security Council Report. (2014 Mar 27). A/RES 68/262 General Assembly. (2014 Mar 27).

<https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/ares68262.php>

Simpson, J. (2014). Russia’s Crimea Plan Detailed, Secret and Successful.

<https://www.bbc.com/news/world-europe-26644082>

Statista (2023 Dec 21). Russia-Ukraine war 2022-2023 - statistics & facts.

<https://www.statista.com/topics/9087/russia-ukraine-war-2022/#editorsPicks>

Statista (2023 Dec 21). Russia-Ukraine conflict summary - statistics & facts

<https://www.statista.com/topics/8922/russia-ukraine-conflict-2021-2022/#topicOverview>

Statista (2023 Feb 6).Αριθμός παιδιών στην Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία το 2021, ανά χώρα.

<https://www.statista.com/statistics/1362849/number-of-children-eastern-europe-and-central-asia/>

Tefft, J. F. (2021). The struggle between Russia and Ukraine, in which the United States has been involved for three decades, reflects the challenges of the continuing post-Soviet transformation.

<https://afsa.org/reflections-russia-ukraine-and-us-post-soviet-world>

The Prague Post. (2024Feb 18). in Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Prague_Post

Thepressroom.gr. (2022).Πούτιν: Άκυρες οι συμφωνίες του Μινσκ - Την αποστρατιωτικοποίηση της Ουκρανίας ζητά ο Ρώσος πρόεδρος.

<https://www.thepressroom.gr/diethni/poytin-akyres-oi-symfonies-toy-minsk-tin-apostratitikipoiisi-tis-oykrantias-zita-o-ro>

Volodymyr Kubijovyč, Ihor Stebelsky (2022). Donets Basin.

<https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CD%5CO%5CDonetsBasin.htm>

